UNIVERSAL LIBRARY
OU_206040
UNIVERSAL LIBRARY

Osmania University

Call No. T81 Y37S Accession No. T 2163

Author

Title

This book should be returned on or before the date last marked below.

సర్వస్వామ్యసంకలితము

ప్రథమముద్రణము

లండన్ రాయల్ యెడిషన్

వెల రు. 2-0-0

చెన్నపురి:

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమున

ముద్రితము—1927

పుష్పగంధ

పీఠిక

బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు సంపాదించి ప్రకటించిన ప్రబంధరత్నావళిని బరికింతుమేని యెన్నియేని ప్రాచీనప్రబంధరత్నములు తెలుఁగుబాసకుఁ జెట్టని తొడవులై విలసిల్లియుండెడివని తెలియవచ్చెని. ఆయాప్రబంధములనుండి యందుదాహృతములైన పద్యములు వానివాని యౌత్కృష్ట్యమును, కవితామాధుర్యమును వేనోళ్లఁ జాటుచున్నవి. ఆగ్రంథములు నామమాత్రావశిష్టములై యిప్పుడు లభింపకుండుటచే నాంధ్రవాఙ్మయమునకుఁ దీరనిలోటు వాటిల్లినది. విస్మృతిప్రాయములయిన యట్టిగ్రంథరత్నములలో నొకటియగు నీమల్హణచరిత్రమున కేకైకమగుమాతృక యిటీవల మనభాగ్యవశమునఁ దొఱకునాట లభించినది. దీనికి

కృతికర్త

ఎడపాటియెఱ్ఱనార్యుఁడు. గ్రంథావతరణికవలనను, ఆశ్వాసాంతగద్యములవలనను ఈతఁడు 'శివభక్తినిధి' యనియు, 'మంత్రి' (నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు) యనియుఁ 'కవితాభిజ్ఞుఁ' డనియు, 'కౌండిన్యకులోద్భవుఁ' డనియు, కృతిపతికిఁ 'గములూర్పుబంధు' వనియు, 'ఎడపాటిపురాధిపుఁ' డనియు (ఎడపాటికిఁ గరణము కావచ్చును.), 'సోమయామాత్యుని

పుత్త్రిఁ' డనియుఁ దెలియవచ్చుచున్నది. ప్రబంధరత్నావళియం దీతనియింటిపేరు 'పెదపాటి' వారని కలదు. 'పాటిగలట్టి మేటి గొడపాటిపురాధిప యెఱ్ఱనార్య' అనునింపలిపద్యమున 'ఎడ' యనుచోట 'పెద' యున్నను పద్యము సరిపోవును. కాని ఆశ్వాసాంతగద్యములయందు సైతె మందు 'ఎడ' అనియే యున్నది. పెదపాడు* కృష్ణామండలమున ఏలూరునకుసమీపమున నున్నది. 'ఎడపాడు' ఎచ్చటనున్నదో! ఈసంశయమునుదీర్ప నుపలబ్ధములగు నాధారములు చాలవు.

కృతిపతి

ఈగ్రంథమునకుఁ గృతిపతి చుండి కాచనమంత్రి. ఇతఁడు నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు, సోమాంబారామనామాత్యుల పుత్త్రుఁడు; శివభక్తిపరుఁడు. ఎఱ్ఱనార్యుఁ డీతని ఘనసంపద్వైభవోపేతుఁ డనియు, ఉదాత్తుఁ డనియు, బంధుప్రియుఁడనియు, కవిపండితపోషకుఁడనియు, యోధాగ్రేసరుఁడనియు, దేశాంతరాస్థానకవిసంవర్ణనీయగుణగణుఁ డనియు వర్ణించినాఁడు. మఱియు నీతని 'చుండిపురపాలక', 'చుండిపురాధిప' అనియు, కొండొకచో 'చుండిస్థలగ్రామణి', 'చుండిస్థలకరణచంద్ర' అనియుఁ బేర్కొన్నాఁడు. 'చుండి' నెల్లూరుమండలమున నెల్లూరుపురమునకుఁ జెంతనున్న యొక చిన్నసంస్థానము. దీని నైదాఱుశతాబ్దములనుండి బ్రాహ్మణులుపరిపాలించినట్లు తెలియ

---

* ప్రబంధరత్నావళిపీఠిక— పే. ౮.

ఉ. కావున కృతిపతి మంచిసంస్థానమున స్థానికరాముగ నుండి సంస్థానకార్యములను జక్కఁబెట్టుచు మంచి పలుకుబడి కలిగి పేరుగాంచి యుండెవచ్చును.

కృతిరచనాకాలము

కవి తానీప్రబంధమును శ్రీకృష్ణదేవరాయలకాలముననే రచియించి యాతని కేకారణముననో యంకితము సేయక యీ కేశవమంత్రికిఁ గృతి నొసంగినట్లు

"ఉ. ఇట్టిమహాప్రధానపరమేశ్వరమూర్తివి గాన నీవు చే
పట్టితి మేలు మంచిపురపాలక, కేశవమంత్రిచంద్ర, మున్
గట్టిగఁ గృష్ణరాయజనకాంతున కీయక దాఁచినట్టి యా
రట్టడిదైన యుత్తమవిరాజితమల్లికకావ్యకన్యకన్."

అని చెప్పియున్నాఁడు. ప్రబంధరత్నావళిని సంధానించుటకు సాధనములగు తెలుగుగ్రంథములలో నొకటియగు ప్రబంధరత్నాకరమునఁ దెనాలి జగన్నాథకవి రామలింగారాధ్యచరిత్రమునందలి పద్యముల నుదహరించియుండుటచేతను, అందు వాఁడు చేర్చినకవులలో మాదయగారి మల్లయ, తెనాలి రామలింగయ యర్వాచీనులగుటచేతను, ఎఱ్ఱనార్యుఁ డిందుఁ గృష్ణదేవరాయలకుఁ బూర్వులు, సమకాలికులు నగు కవులనే వినుతిచేసియుండుటచేతను ఇది శ్రీకృష్ణదేవరాయలకాలమున (క్రీ. శ. ౧౫౦౦ ప్రాంతముల) రచియింపఁబడినదని తెలియుచున్నది.

ఎఱ్ఱనార్యుని యితరకృతి

ప్రబంధరత్నావళియందు 'కుమారనైషధము' వీరని కృత్యంతరముగఁ జేర్పఁబడి యందలిపద్యములను గొన్నిటిని జగన్నాథకవి చేర్చినాఁడు. మలహణచరిత్రమున ఎఱ్ఱన తాను 'సరసకవితాచతురుఁడ' ననిమాత్రము చెప్పికొనెను గాని యితరకృతిని రచియించినట్లు చెప్పలేదు. 'కుమారనైషధము' నందలి పద్యము తింపలి పద్యములకంటెఁ బ్రౌఢములుగఁ గాన్పట్టుచున్నవి. ఆకృతిని దీనికిఁ బరువాత రచియించినాఁడేమో?

మల్హణచరిత్రము

ఇందలి యితివృత్తము శివభక్తమాహాత్మ్యప్రతిపాదకమయినది. కథానాయకుఁడు సుప్రఖ్యాతసంస్కృతకవియగు మలహణుఁడు. కథానాయిక పుష్పగంధయను వేశ్య. ఈకథ పాల్కురికి సోమనాథకృతమగు పండితారాధ్యచరిత్రమునఁ గలదు. అందీవిధముగ నున్నది:

“శివభక్తుఁడు, కవియగు మలహణుఁడను నాతఁ డొక వేశ్యను బ్రేమించి దానిని బోషించుచుండెను. మాయలమారియగు దానితల్లి వారిసంబంధమున కిచ్చగింపక కూఁతురిని బడఁదిట్టి పోద్రోలి కూఁతు నొకమండలాధిపతికిం గూర్చెను. మలహణుఁడు వేశ్యావియోగమును భరింపఁజాలక, దానిని మరలఁ బొందు మార్గమునుగానక మిగులఁ గొన్నాళ్లు దాని పలుకులైన విని కొంత మనశ్శాంతిని బడయవచ్చునని తలఁచి యొకచీకటిగేయిని

దాని కేళీమందిరద్వారమునొద్దకుఁబోయి నిలిచియుండెను. క్రొత్తవిటుకావికవుఁ బొగులుచుండిన వేశ్య వెలుపలికి వచ్చి యా మలహణుని నిరీక్షించుచుఁగాక పుక్కిలించి యుమిసెను. ఆ యెంగిలినీ రక్కడ నిలిచియున్న మలహణునిపైఁ బడెను. ఇంతలో మిన్నుమొరయ వానవెలుఁగను వానినిఁ గుర్తించి యా భోగముదాని నగవి వెంబడఁబోయి కౌఁగిలించుకొని సాని సమాలింగించెను. అట్టియెడఁ దన యిష్టార్థమును బడయ శివునిఁ బ్రార్థింప నాతనిఁ బురికొల్పెను. అంతట వారిరువురు శివాలయమును జేరిరి. అంత వేశ్య మలహణుని వీపునాని కౌఁగిలించి నిలిచియుండెను. అపుడు మలహణుఁడు భక్తిమీఱ 'కాంతాకచప్రసన్నయా' అని ప్రారంభించి యప్పదియాఱు శ్లోకములతో శివుని స్తోత్రము చేసెను. శివుఁడు మెచ్చి యాయిరువురను, వేశ్యమాతను శివలోకము ననుగ్రహించెను"

ఈకథనే సవిస్తరముగ యిట్లు మార్చి పెంచి ప్రబంధముగా వచియించియుండవచ్చును. మఱియు నిందు జాతి నీతిగల వేశ్యల గుణములన సానికలుగవలయునుప ప్రస్తావింపుచుగాఁ జెప్పిన శ్లోకమునిక కథనముఁ బండితారాధ్యచరిత్ర (ద్వితీయప్రకరణము) లోనున్నదియే. అదియు నిట నించుక మార్పునొందించి వెలసినది.

ఇది శివభక్తిప్రధాన మగు గ్రంథ మయినను నాయికానాయకుల విప్రలంభసంభోగశృంగారము లంగములై యుండుటముగఁ బెంపొందినవి. వేశ్యలమాయలు, వలపుకత్తెలు పురుషలను వనులలో వైచికొను నుపాయములు సమగ్రముగ

వర్ణితములైనవి. ధనపిశాచి (కోమటిపెట్టి) మాటలు, చేష్టితములు నవ్వును గొల్పుచుండును. ఆయాయిపట్టుల నాయాయి విషయములం గూర్చినవర్ణనలు లిందు స్వభావోచితములుగ నలరారుచున్నవి. కవితాశైథిల్యము నిగ్రంథమాంధ్రభాషాయుగ కృష్ణరాయలకాలమున వెలసిన యితర పరిప్రబంధములకు దీసిపోవక సమ్యగ్యతిప్రాసయుక్తముగ నున్నవి. ‘తినఁబోవుచు రుచు లడుగ నేల?’ నవ్వుడయు లాస్వాదింపనున్న యీ రసవత్ప్రబంధ మాధుర్యమునుగూర్చి యిట హెచ్చుగ నుగ్గడింపఁ బనిలేదు.

నాకు లభించిన మాతృక యొక్కటియే యగుటచేతను, అదియు శిథిలమై, కొంత భాగము లోపమైయుండుటచేతను ఈ గ్రంథము వింతకంటె నిర్దుష్టముగ ముద్రింపఁజాలమికి మమ్ము మన్నింపఁ బండితుల వేఁడెదము. చివికి నశించుచున్న ప్రాచీనప్రబంధరత్నముల నుద్ధరించి యిట్లు సులభముగఁ బ్రకటించుచు బూనుకొన్న మా కార్యము సాదరభావముతోఁ జూచుటయే మున్ముందు విశేషభాషాసేవకు మమ్ము పురికొల్పఁగాక యని విశ్వసించుచున్నాము.

మాకుఁ గోరినవెంటనే తమకడనున్న మాతృకను బంపిన టెంపని గ్రామనివాసులు శ్రీ శ్రీపతి పండితారాధ్యుల శరభశాస్త్ర్యయ్యవార్లుంగారికిఁ గృతజ్ఞతాంజలుల నర్పించుచున్నాము.

ప్రభవ జ్యేష్ఠ శుద్ధ పూర్ణిమా సోమవారము.

గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రి,
సంపాదకుడు.

శ్రీః

శృంగార మల్హణచరిత్ర

ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీలలితంబు సానునయ
శీతగుణంబును జారుపాదరే
ఖాలసనంబు జన్నుఁగవ
గట్టితనంబు నితంబశోభయుం
బోలును గౌరి తండ్రిబడిఁ
బుట్టినదంచు హాసించు శంభుఁ డే
వేళను జుండి కాళునకు
వేడుక నిచ్చుతఁ గామితార్థముల్.

ఉ. శ్రీరమణీమనోహరుఁ డ
శేషసుర స్తవనీయమూర్తి శృం
గారరసాధినాయకుఁడు
కామినులం బదియాఱువేల ని

చ్చారతి నేలుకృష్ణుఁ డని
శంబు సుఖాభ్యుదయంబుఁ జేయుఁ గామినీ
మారునిఁ జుండిరామయకు
మారునిఁ గాళనమంత్రి శేఖరున్.

ఉ. "అంబుజసూతి, నీవు భువ
నావలిఁ బ్రోచుచు నాదు వీణ భా
వంబున నాలపించు"మని
వాణి హసంబొనరింపఁ బోలు ని
త్యంబును సామగానముల
నభ్యసనం బొనరించుధాత నె
య్యంబునఁ జుండికాళనఁ జి
రాయురుపేతునిఁ జేయుఁ గావుతన్.

ఉ. నిండి మహామునీశ్వరులు
నిర్జరకోటులుఁ జూచుచుండఁగాఁ
దుండమునందు నందుకొని
ఘోరపుఁ బండులుఁ బిండివంటలున్
దండిగఁ దించు మించి తలి
దండ్రులకున్ బ్రమదంబుఁ జేయు వే

దండముఖుండను చుండిపుర
ధాముని గొలన నన్నుఁ జేయుతన్.

సీ. దంతకాంతినితాంతధాళధళ్యములైన
శ్వేతవస్త్రములు ముత్యాలయుంగ్లు
కలశాబ్ధిఁ బుట్టి పుష్కరమునఁ జూపట్టు
మొలకచుక్కలఱేఁడు మొగలిఱేకు
వేదశాస్త్రపురాణవిద్యలు కొలిగల్గు
నలుచేతఁ బాలువాఱు కలికిచిలుక
అతులితరత్నకీలిత భాసురంబైన
బంగారుకిన్నెర పలుకుఁదోఁపు
ప్రణవవర్ణంబు దానంచు భక్తప్రీత
గాఁగ వింపారు నజురాణి కమలపాణి
వాణి కృపసేయు నెపుడు వాగ్వైభవంబు
నెమ్మితోఁ జుండికాళమంత్రీశ్వరునకు.

సీ. కలశాంబురాశిలోపలఁ బుట్టి యేదేవి
వాసుదేవుని రాణివాసమయ్యె
వనజాక్షు మెప్పించి వక్షస్థలంబున
నేదేవి నెలకొని మోహమందె

లోకమాత యనంగ లోకత్రయంబునఁ
జెలఁగి యేదేవి ప్రసిద్ధయయ్యె
నఖిలసంపదలు నింద్రాదుల కేదేవి
కడకంటిచూపునఁ గలుగుచుండు
వికసితాంభోజ మేదేవి పీఠమట్టి
అట్టి శ్రీదేవి కరుణఁ జేపట్టి యొసఁగు
భాగ్య సౌభాగ్యవైభవప్రాభవములు
నెల్లప్పుడుఁ జూడికాళమంత్రీశ్వరునకు.

మ. తెలియంగా నట నీదుమస్తకమునం
దేకాదు భావింప నీ
నిలువెల్లన్ నటియించు నాత్మవిభు నెం
తే నేర్పుంతో నవ్వ నె
చ్చెలి కంతాంతకుఁ గన్నె నన్నుఁ బ్రమద
శ్రీ నించు గౌరీవధూ
తిలకం బీవుతఁ జూడికాళునకుఁ బ్రీ
తిన్ భాగ్యసౌభాగ్యముల్.

ఉ. శంభుజటాటవీతటవి
శంకటసింధుతరంప్రఘుంఘుమా

రంభవిజృంభితధ్వనిధు
    రంధరభూరితరప్రబంధవా
గ్రంథుల నాత్మలోఁ దలఁతుఁ
    గూర్మిని మ్మాఘ కాళిదాసులన్
దాభమానుగామాఘువర
    నండి ముఖాదిమసత్కవీంద్రులన్.

చ. వినుతు వాగస్తు నాంధ్రప్రముక
    విప్రభు నన్నయభట్టుఁ దిక్కయా
జ్వాను శివదేవు భాస్కరుని
    జక్కన నాచనసోము సర్వదే
వుని భవదూరు వేము నలి
    పోతనఁ బిల్లలమఱ్ఱి పినభ
ద్రుని శరభాంకు వీరకవి
    ధూర్జటిఁ గేతన భట్టబాణునిన్.

క. వెంపియు నాదృతమతినై
నింపుమనంబునను దలఁతు నిఖిలాంధ్రకవి
మండలవిస్ఫురితకవితా
ఖండయశోనిధులఁ జేయఁగల సత్కవులన్.

క. చెలరేగి యంతకంతకుఁ
జలముగ వాఁదపువఁ గుకవి సత్కవి యగునే
యిలలోన నెంత బలిసినఁ
జెలఁగి వరాహంబు గంధసింధుర మగునే?

వ. అని యిష్టదేవతాప్రార్థనంబును సత్కవికీర్తనంబును గుకవినిరసనంబును జేసి నవరసభావ
బంధురంబుగా నొక్క ప్రబంధంబు రచియింపఁ
దలంచియున్న సమయంబున.

సీ. ఏమంత్రి ననుఁజూచి ధీమదాశ్రితదైన్య
తామిస్రమునకు నైందవకరాళి
ఏమంత్రి యాజ్ఞ సామంత సము
ములు కొల్వ విధము నగ్గింపుగాని
ఏమంత్రి వితరణం బినసూను సిగ్గుఁ
ప్రకటదానప్రౌఢిఁ బరఁగవించు
నేమంత్రి కీర్తి త్రైలోక్యకన్యాధిపు
కంఠహారప్రహాలాంకరంబు గల్గె
నతఁడు నేపాళ కుకురనిషధాంగవంగ
గౌళగాంధారమగధకొంకణవిభుల

న్నత మహాస్థానకవివర్ణనీయగుణుఁడు
చుండిరామయకాళిఁ డఖండయశుఁడు.

సీ. కనకాంబరముల శృంగారించి మించిన
మహనీయనవరత్నమంటపమున
ఘనసారచందనకమనీయవాసన
లఖిలదిక్కులయందు నలమికొనఁగఁ
గవిగురుశేషవాక్కాంతాధిపుంగవులు
సత్కవీశ్వరులు పార్శ్వములఁ జేరఁగఁ
దుంబురునారదాదులఁ గేర్వఁజాలినఁ
గాయకు లగ్రభాగముల మెఱయఁ
కనకనవనవమాణిక్యఘటితభూష
ణావళుల కాంతి సభికుల నావహింపఁ
గొలువు కొలువయి సాహిత్యగోష్ఠిఁ దగిన
సన్నుతోదారుఁ డావేళ నన్నుఁ జూచి.

క. "శివభక్తినిధివి మంత్రివి
కవితాభిజ్ఞుఁడవు నిత్యకామ్యమహో
త్సవుఁడవు కౌండిన్యకులో
ద్భవుఁడవుఁ గదుఁ గూర్చినట్టి బంధుఁడ వనఘా!

ఉ. పాటిగలట్టి మేటి యెడ
పాటిపురాధిప, యెఱ్ఱనార్య, ని
పాటిగఁ జెప్పినట్టి కృతి
పాటువడమై విలసిల్లుఁగా కిటుల్
జాటుచు హీనమానవుల
చాటునమాటున వ్యర్థకూటకా
ర్భాటకథల్ వినంగ నగు
బాటగుఁగాక రుచింపనేర్చునే?

క. మలహణుభక్తులలోపలఁ
బాలుపుగ నుతికెక్కి జగతిఁ బూజ్యుండగు నా
మలహణుకథ నాపేరిటఁ
జెలువుగ నంకితముచేసి చెప్పఁగవలయున్.

చ. అనుచుఁ బసిండికోరఁ బ్రియ
మారఁగఁ గప్రపువీడియంబు గాం
చనమణిగంధసార ఘన
సారవిభూషణవస్త్రసంపదల్
దనిపిన నాత్మలోపల ము
దంబు వహించుచు నాప్రధాన చం

ద్రుసకును భక్తితోడఁ గృతి
నూత్నగతిన్ స్ఫుటియింపఁ బూనితిన్.

ఉ. ఇట్టిమహాప్రధానవర
మేశ్వరమూర్తివి గాన నీవు చే
పట్టితి మేలు చుండిపుర
పాలక, కాళ్ళనమంత్రిచంద్ర, ముక్
గట్టిగఁ గృష్ణరాయజన
కాంతమున కీయక దాఁచినట్టి యా
రట్టడియైన ముక్కవి
రాజిత మహాణకావ్యకన్యకన్.

ఉ. ఇమ్మహిఁ గొగ్గమంత్రులు న
నేకులఁ జూచితి మేము వారు మో
దమ్మున నిచ్చినట్టి ఘన
ధాన్యయుతంబగు దొడ్డియూవియుక్
సమ్మతితోడ నివాసఁగు
సారపుఁ గ్రొప్పువిడియాంబు తు
ల్యమ్ముగఁ జుండిపాలన ద
యాకర, కాళ్ళన మంత్రిశేఖరా!

ఉ. ధన్యతఁ జుండికాశిన, యు
దారయశోంబుగన నిన్నె కాని చే
నన్య మెఱుంగనంచుఁ గల
శాంబుధిఁ దానముఁ జేసి రాజమూ
ర్ధన్యులముందటన్ దగఁ బ్ర
తాపశిఖం ధరియించి భోగిరా
జన్యశిరంబుఁ బట్టి జ
లాయుసదంబులు ముట్టి వేగ్గినన్.

సీ. తనసముద్ధతకర్తి దశదశావిభ్రాంత
దంతిదంతములతోఁ ద్రస్తరింపఁ
దనమనోహరమూర్తి తరుణతాహంకార
మానినీజనములు మనసులు గొల్పఁ
దనదానవిస్ఫూర్తి ఘనరాజసంతాన
చింతామణిశ్రేణి సిగ్గుపడఁగ
దనవాగ్విలాసంబు దాదశూకాధీశ
దేవేంద్రగురువులు సేవగింపఁ
బరగు సురసరిదురుతరబహుతరంగ
నివహఘుమఘుమరివసమనిసదసుకవి
ఫణితవరగుణమణిగణాభరణశాలి
చుండిరామయకాశిఁ డఖండయశుఁడు.

ఉ. చెంపల గంధముల్ మెఱుఁగుఁ
  జెక్కుల నొత్తిన మన్మథాంకపుం
గెంపులు వీటికావిహీన
  కృత్రిమరాగము కంటి యెమ్మెలుల్
మంపుగొనంగఁ గ్రమ్మఱు కు
  మంత్రుఁ జూచిన పోఁతమాను ని
ష్కంపనుఁ జంపిరామవిభు
  కాళినఁ జూచినయర్థికోటికిన్.

సీ. సంపూర్ణచంద్రుఁ డీసరసుఁడు కాళిన
  వివరింప రోహిణి విస్మయాంబ
కందర్పుఁడయ్యె నీకాళినామాత్యుండు
  విశ్రుతరతిదేవి విస్మయాంబ
గంగాకలంపుఁ డీకాళినామాత్యుండు
  వినుతపార్వతిదేవి విస్మయాంబ
కలశాంబురాశి యీకాళినామాత్యుండు
  విమలభాగీరథి విస్మయాంబ
యవని ననుకూలదాంపత్య మగునటంచు
నఖిలజనములు వినుతింప నతులమహిమ

మంత్రి రామయ కాం నామాత్యచంద్రుం
డనఘు విస్సాంబ నుద్వాహమయ్యె నెలమి.

సీ. పరకాంతం జూడండు పైత్రోవం బోచెనా
వర్ణించు నుతికి కానివాని గాను
తలచు మాటాడండు తగు చోట నాడెనా
యబ్రహ్మాండము శిలాక్షరంబు
తర మెఱుంగిక యీండు తగ మెచ్చియిచ్చెనా
చాలు నర్థికి జన్మజన్మములకు
మనసీక నిల్వండు మది నిచ్చి నిల్చెనా
యది విభీషణుపట్టు మచ్యుతంబు
రతి రాష్ట్ర మునకును శ్రీరామరతి
యాజ్ఞ సుగ్రీవునాజ్ఞ గా నడచు రిపులం
బుణ్యవంతుండు సద్గుణభూషణుండు
చుండి రామయకాంతం డఖండయశుండు.

మ హ్మ ం ు లు

క. ఈదృశగుణజాలరాశికె
శ్రీదేవీవరతనూజ శ్యాంగాంగనకున్

భూదానభార్గవునకును
మాదేవీవరవిభూతిమహిమాఢ్యునకున్.

క. బంధురవిక్రమశాలికి
సింధుగభీరునకు శేముషీధిషణునకున్
బంధుప్రియునకు నీతియు
గంధరునకు శంభుభక్తికలితాత్మునకున్.

క. యోధాగ్రేసరునకు నుత
రాధేయసమానదాన రసికాగ్రణికిన్
భూధరరిపువిభవునకు న
సాధారణ ధైర్యశౌర్యసద్గుణమణికిన్.

క. అద్రీంద్రస్థైర్యునకు స్వా
మిద్రోహారగండననసమీరబలునకున్
రుద్రాక్షభూతిభూషణ
ముద్రాంకునకున్ ప్రధానమూర్ధన్యునకున్.

క. దుస్సంగదూరునకును న
భస్సింధుసమానకీర్తిభరితాంకునకున్
నిస్సీమభూప్రదాతకు
విస్సాంబాధవున కఖిలవిద్యానిధికిన్.

క. శ్రీమంతున కఖిలకళా
ధామునకును గీర్తినిధికి ధర్మాత్మునకున్
సోమాంబాతనయునకు మ
హామహునకుఁ జూడికాళయామాత్యునకున్.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నా యొనర్పం
బూనిన మల్హణచరిత్రం బను మహాప్రబంధ
మునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన:

సీ. కువలయకమలాభినవమనోజ్ఞం బయ్యు
 బంకజీవనపరిప్లవము గాక
ఘనసారపున్నాగకమనీయ మయ్యును
 కితవదుష్కనకసంయుతము గాక
సాధుదానప్రౌఢిసునాథకం బయ్యును
 విశ్రుతఖరసమన్వితము గాక
రాజితోత్తమజాతిరత్నాంకితం బయ్యు
 శృంగారకూటదూషితము గాక
వరసరోవరచయమును వనచయమును
నృపచయంబును దివ్యమంటపచయంబు
నొప్పమిఁ దనుఁబోలెననఁ బ్రాగ్వేత్తలు వహించె
భువనసారంబు కల్యాణపురవరంబు.

గీ. కలితకైవల్యకల్యాణకటకమనఁగఁ
గామితార్థైకకల్యాణకటకమనఁగఁ
గమలసదనాంఘ్రికల్యాణకటకమనఁగ
ఘనతఁగాంచెను కల్యాణకటక మపుడు.

చ. గములుగఁ బద్మరాగములఁ
గమ్రమరీచులు చౌకళింపఁగాఁ
గమలవనంబు లెన్నఁడు వి
కాసముఁ గుందవు వజ్రమౌక్తికా
సమరుచిచంద్రికన్ గుముద
షండములున్ గసుగందకుండు నాఁ
గొమరగుదివ్యరత్నమయ
గోపురవైభవ మెన్న నేటికిన్?

క. కురువిందవజ్రమయగో
పురదీప్తులవలనఁ బద్మ పోకల్ రాకల్
పరికింప నరిది యయ్యెను
సరసిజకైరవవికాససంపదఁ దెలియన్.

క. తలయెత్తి చూచినప్పుడు
తలవంచినయపుడుఁ దెలియు దైవతగణిలో

కులవార్తలనంగ వినుతికి
నలవిమె పురికోటపాడవు నగడితలోంతున్

క. దైవతమూర్తులు తేజో
వైవస్వతజనకు లేకవదనబ్రహ్మల్
పావనచారిత్రులు పు
భానసరస్వతులు పురముబ్రాహ్మణులెల్లన్.

క. వారణవారణసత్త్వులు
శారద శారదవిలాస సమధికకీర్తుల్
మారుత మారుతవేగులు
మారనిభుల్ పురమురాకుమారకులెల్లన్.

క. జలనిధి రోహణశైలము
మలయాద్రిన్ గనకశిఖరి మఱపించిరి యు
జ్జ్వలరత్నచందనస్రక్
కలరెసు భవనైకవస్త్వలంకృతివైశ్యుల్.

క. బలభద్రులు శాత్రసన్నా
దళ దళనోన్నిద్రు లమితదానసముద్రుల్
లలనాభద్రులు కలుగని
యలఘుసముద్రులు సముద్రశూద్రకులెల్లన్.

క. నటులాడింతురు సంహాముఁ
బెటపెట బెబ్బులుల పండ్లు పెఱుకుదురు మహో
త్కటదంతిఁ గూలఁ ద్రోతురు
పటుసమరోద్భటులు వీరభటు లవ్వీటన్.

క. పిపీకిట నడఁగెడు నడుములు,
నడఁగాఁగిలిఁగొనని గుబ్బచన్నులు, చేరల్
గడచు తెలిగన్ను లవ్వారి
పడఁతులకుం గాక కలదె పడఁతుల కెందున్.

క. గళదండతుండగండ
స్థలదృఢమదకాండ భద్రదంతులు చెలఁగున్
బలువిడి సెలయూటలతో
నలరెడు నలకొండ లనఁగ నప్పురిలోనన్.

క. వరజవసంపద నప్పురి
తురగంబులఁ బోలలేని తుంటుముకున నీ
ధరి నడువనోడి యప్పుడు
నెగుగు నభంబున వితేజులై రవితేజుల్.

క. మోపులు గైకొని యమృతపుఁ
దీవులఁ గెడఁబడిన తరఁగ తేజుఁ గంభోధుల

జేపులు మాపులు నప్పురి
వాపుల చలిగాడ్పులాని వాపుగ వదలున్.

వ. మఱియు నప్పురంబు సత్యలోకంబునుంబోలెఁ జతురాననాధిష్ఠితంబై, వైకుంఠపురంబునుం బోలెఁ బురుషోత్తమావాసంబై, కైలాసంబునుంబోలె సర్వజ్ఞాభిరామంబై, అమరావతియునుంబోలె మఘవద్విజితంబై, అలకాపురంబునుంబోలె ధనదవిలసితంబై, నక్షత్రగ్రహమండలంబునుంబోలెఁ గళానిధిశోభితంబై, వియన్నదియునుంబోలెఁ దుంగసముదయాంబై, మాతంగవిగర్హితంబయ్యు మదమాతంగయుక్తంబై, భోగిదూరంబయ్యు ననేకభోగిభూషితంబై, అస్త్రపాతంబు పుష్పబాణరణ శ్రవణావేళయందు, చోరనాసంబు ధ్వజంబులయందు, పరవశత్వంబు రతిసమయంబులయందు, దీర్ఘనిశ్వాసంబు ప్రాణాయామంబులయందు, అన్యోన్య సంఘర్షణంబు యుగళస్తనంబులయందు, పాణిగ్రహణంబు వివాహంబులయందకాని తన యందుఁ బరిపంథిజాలి చక్కఁదనంబుకుఁ

జక్కుటియు, మగతనంబునకు మగంటిమియు,
సంపదల కింపును, యశంబునకు వశంబును,
సౌఖ్యంబునకు సౌఖ్యంబును, విద్యకు నాద్యం
బును, విశ్వాసంబున కాదికారణంబును నగు
నస్వరవరంబున:—

సీ. ఆ జ్ఞదృష్టాంతను సమనయుకోస్తుము
    వేదవేదంబులు నభ్యసించి
నవరసజ్ఞాత్మయై నవకగానిపుణుఁడై
    సకలదేశంబులు సంచరించి
ధనరత్నవస్త్రవాహనగోవు లొనఁగూర్చి
    భాగ్యసౌభాగ్యవైభవము లెసఁగ
వనజలోచనఁ గన్యమణిని సాధ్వి
    పరిణయంబై నిజబంధుజనము
శాస్త్రవర్గంబు నూతమంచ యభినుతింప
నతిథిపూజలుసేయుచు నాగమోక్త
క్రతువు లొనరించి పెద్దల కరుణఁ గాంచి
సింహుసేమునఁ దలఁకొన్న మాఁకి నుతించు.

క. సరకాంబుధిఁ బడి మునుఁగెడు
పురుషునకుం జెప్పఁగావ పుత్త్రకుఁ డింక "బు

న్నరకాత్త్రాయతి" యనియెడు
పరమశ్రుతి దాఁపనైతి భావములోనన్.

క. సంతానము ఇహపరమును
సంతానము పుణ్యలోకసాధన మరయన్
సంతానము నిలహేతువు
సంతానము లేనివాని జన్మంబేలా?

క. సుతుఁ డుదయించినమాత్రనె
పితరుల్ దుర్గతులఁ దొలఁగి బెరుఁగుచు మరి యా
సుతుఁ డెంత చల్లనుంచిన
పితరుల కతితృప్తి సేయుఁ బ్రాఘుతరలీలన్.

క. పితరులసుగతికి మూలము
సుతుఁడె 'యపుత్రస్య నాస్తిసుగతి' యనఁగా
ఇతికామూలన్యాయము
పితరులకును సుతున కంత్ర పేర్కొని మనూనుల్.

సీ. వరరత్నధనధాన్య సత్త్రగసమృద్ధికై
సీమలు గలిగిన నేమిఫలము?
మణిహేమమయ కుడ్యమంటప కమనీయ
ధామముల్ గలిగిన నేమిఫలము?

శ్యాలకజామాతృసఖిమిత్ర బాంధవ
స్తోమంబు గలిగిన సేమి ఫలము?
చామరాందోళికాఛత్రసైంధవరథ
సామజంబులు గల్గ నేమి ఫలము?
ఘోరసంసారసాగరనావవిభవ
మగ్ను నిర్మగ్నులైనట్టి మానవులకు
నకట దరిఁజేర్పఁ జెప్ప నుపాయమొకఁడు
గలుగకుండునె సంఘటితఘనునకైన.

మ. అని సూహింపుచు నమ్మహాసురి యుఁచిం
తాయత్తచిత్తుఁడై తా
ననుఁడై పుణ్యచేతఃఘోరాంగకముగా
దానుఁడై నిరాదర్గ్రహాం
గనుఁ గమ్మాన్యకళా స్వనస్థవిరతాల్
భూరింపఁగానే క ఱు
ద్వనజప్రాయను వశ్యాయుణను బ
శ్చాత్తాప సంయుక్తుఁడై.

మ. ఉపవాసంబులు సత్యసత్కృమహో
ద్యోగాదకృత్యంబులన్

జపముల్ విప్రకుటుంబభోజనములున్
శాంతుల్ సయసత్రముల్
తపముల్ దైవతపూజనప్రచయంబు తీ
ర్థస్నానముల్ దానముల్
విపరీతప్రతిబంధమోచనవిధుల్
వేమారున్ గావించుచున్.

సీ. బహువిధస్తోత్రముల్ పఠియించు భక్తియుండు
బాలునికి నొక్కనాఁడు పరట నొకయు
ముగి సేల్ప్యానకుఁ బాగి ప్రక్కంగ ప్రక్కంగ
బొప్పి నొకతెల్లఁ బొంగసుగట్టి
కరఁబ్రదకేంమూలు పంగి సెగుదునగాగ
నెల్ల వెంటంను గాఢి నోళు
విధుంక్లై ఘనసూంబు పచ్చిపచ్చింపఁ
జెలుసేడు కమ్ముల జైకటయాయ్యు
బూసి యుక వానమును పేర పోగి పోగిరి
కోంకొనలేక యు తెల్లఁ గుసినిసిని
చాలు నస్నంట ఉందను చల్లనయ్యు
నింక నేమిటఁ బోపునఁ గట్టుమనుదా!

గీ. సురభిపాదంబున దుగ్ధముల్ దొరకుఁగాక
తవిలి యున్న యాహాగశస్త్రసము లోడియ
నిర్జరేశ్వరుకృపఁ గోర్కె లెసఁగుఁ గాక
యితరకృత్యాంగంబులం దెల్ల నేల కలుగు ?

వ. అని తనవృత్తాంతం బాథర్వణశిష్య కెఱుంగఁ
జెప్పి తానొక్కరుండు పురంబు వెలువడి వచ్చి
వచ్చి యఖిలజనానందనము ను యుపవనంబున
నుత్ఫుల్ల మల్లికా బకుళ కేతకీ కుటజ పాటలీ
పున్నాగ పరిమళామోద సంహృష్ట పరిశ్రమ
పథికజనానుమోదంబును, విచ్ఛిన్న స్వచ్ఛ
గుళుచ్ఛ నిష్యూతమకరందబిందు ధారానందిత
తుందిలషట్చంచరీకసందోహక్రియా
ఝంకారంబును, ఉన్మదశుకశారికాకేకికలరవ
కలకంఠకోమలాలాపరంగితామోదనాద మాధురీ
ధురీణతామాసంబును, విస్రసనకౌతుకకల
హంస సంఘ క్రేంకారనిగుంభితావిచ్ఛిన్నార
మిథునసుమధురగానంబును, సహకారకదళీపనస
ఖర్జూరద్రాక్షానారికేళనింబజంబీరమాతులుంగ
ఫలసమృద్ధిగా సూనమునికుమారనిరంతరం

బును నగు వనాంతరంబున నొక్క వటవిటపి
చ్ఛాయం దనరుచున్న కపింజలమహాముని
యాశ్రమంబుఁ జేరంజని.

సీ. తుండముల్ వినుచు భేరుండముల్ శరభంబుఁ
బాము భేకము లందు బాముఁ గప్పు
నాగముల్ హరులు పన్నగముల్ గనిమెచ్చు
ముంగి రమ్మను ఫణి ముంగిటికిని
పులిపాలఁ ద్రావుచు గిలిపాలు మ్రాగిపిల్లి
పిల్లితో నెలుక దప్పిల్లి యాడు
తోడేలునకు మేఁక తోఁడేలు చెంగోతు
పులుగుపిల్లను డేగ పులుగునకును
కారుపోతుఁ గని చూచు కాకహాయము
కొండగాఁ జూచుఁ గీడంబు కొండగోఁకియు
పికముఁ గన్గడు కాకంబు పకముఁ బోష
జాతివైరంబు లుడిగి తజ్జాతి నెల్ల
తెనసి కూడుండు ప్రేమ నమ్ముని యునికిని.

వ. ఇట్లున్న యమ్మునితపోమహిమకు నచ్చెరువందు
చుఁ జేరంజని సాష్టాంగదండప్రణామంబు లా

చరించినం జూచి యమహాత్మునింద్రుం డతనిరాక
మానంబున నెఱింగి నీమనోరథంబు సఫలంబ
య్యెడు నిక్కడం దపంబాచరింపుమని యను
జ్ఞయిచ్చిన నయ్యజ్ఞదత్తుండును దదుపదిష్టమా
ర్గంబునం దపస్సాధనంబులొనరించుకొని యం
దంబున నాహరనంతస్వరూపహ్లాదసారవిందంబు
నం బొందుచుఁ ఫలాశనరసజ్ఞాహారిపవనా
హారి పరివ్రాతాసక్తుఁడై పరమతపోనిష్ఠ
నాటించుచున్న సమయంబున సర్వేశ్వ
రుండు ప్రసన్నుండై తన ప్రత్యక్షమ్మయ్యెను.

సీ. కరిముఖజనకాయ కనకాద్రిచాపాయ
మరుసంహారాయ నమశ్శివాయ
కుండలీకంకణాయ గోనాగవాహాయ
మాధవాస్త్రాయ నమశ్శివాయ
శైలజాధీశాయ సనకాదిసంస్తుత్యాయ
మధుపానికాయ నమశ్శివాయ
సోమార్కవహ్నినేత్రాయ సురనదీజూటాయ
మంత్రిభూషాయ నమశ్శివాయ

భక్తపరతంత్రహృదయాయ భవహరాయ
మాన్యకావేష్టితాయ సమన్వితాయ
సకలలోకైకనాథాయ శాశ్వతాయ
తే నమోస్తు మహేశ "దేవ" యనిన.

మత్తకోకిలము:

"భూసురోత్తమ, యోగ్య మూర్తి
ప్రస్తుతింపక సిద్ధి మూర్తిక
వాసవాదులు సన్నుతించుచు
నాని మత్ప్రియ సద్గుణ
రాసి కెక్కుడు నైకభూషణు
రమ్యకీర్తి నిరాకర
ధనముగాను సత్కరించిన
దర్పతేజు గుణాకరున్."

వ. అని నిర్వేదమున సంతానార్థియై యుక్క
సంతానభాగ్యము దయచేయుమని ప్రార్థించి
జాగరూకతను నతనికి సంతోషము కలుగ
గా నిలచి తన భక్తునకు పుణ్యవతికి నొసం
గె సంతాన ప్రసాదమును.

సీ. పసిఁడిపుత్తడికిని బంగారుమరువుగా
    నిలిపినగతి నేను పలుకఁబట్ట
కస్తూరి లాంఛనగా విద్దె యమృతాపుఁ
    గంధద్వయంబనఁ గుసుమములమరె
లలి దంపతులమోహలతికాంకురంబన
    గరువపు నాగాకు గానవయ్యె
తనయమాభిన్నప్పచేతను తెలిమి యంతయు
    బెసఁబోసినసనఁగ వెన్నెయము పసఁదె
సుసమసంతానసౌభాగ్యాలఁ జోక్యాలు మాత్మ
నశ్యములు లోయుగతి పాద నయించి వాడు మోఁ
దనయు లంతణ్ణి సమ్మాలిపైం పానఁగ
నంగనకు గర్భధారణ యుండమయ్యె.

క. నవమాసంబులు నిండఁగ
యువతిమణి పుత్త్రుఁగాంచె నుదురించితేజో
భవనరుణాబ్జాతనాగం
భవవిగతకటింకిమును బహింపఁగను.

క. పలికవలెఁ బూపింగవలె
బాలకు నై దేస్సు, పసిలవలెఁ బెంచుము నా

నేలఁగవలెఁ బదిమోములు
వ్రాలఁగ నటమీఁద సఖుఁడవలెఁ జూడఁదగున్.'

వ. అని యజ్ఞదత్తుండు పుత్రకునకు నుచితగూఢ
కృత్యంబులు గావించి విద్యాభ్యాసమును బ్రాహ్మ
ణునొద్దఁ జదువం బెట్టించెను.

సీ. అంగయుక్తంబుగా నామ్నాయములు రాఁడు
బ్లైసాంగంబుగాఁ బఠియించు
బ్రహ్మాండకైవాద మహాపురాణంబులు
కరతలామలకంబుగా నెఱింగి
భాట్టవైశేషికప్రముఖశాస్త్రంబులు
సవరకంబులుగాఁగ సంగ్రహించ
శుకవ్యాసాదిదేశికుల గ్రంథముల్
శోధించి నామూలమూలముగను
నాదబ్రహ్మజాతస్తంభనాగ సంగీత
సంజనాకర్షణక్రియా చాతురిఁ గని
సరససంగీతసాహిత్యసరణిఁ జూచి
సకలవిద్యావిశారదుం డయ్యె నంత.

క. అన్నగరము వేశ్యాలో
నెన్నంగా నొక్కకోటి యుం డన్నింటన్
మిన్నక నడిసన్నద యాద
చెన్నలరుచునుండు మదనసేన యనంగన్.

క. ఆయక్క మొన్ని నోములు
పాయక నమనోచి కన్న బాలిక సంతుం
డేయక దాంచిన మోహన
పాయకమనఁ బుష్పగంధి సన్నుతి గాంచెన్.

క. మొంకచనుమొనలు చెలువపుఁ
గళికలు చరణాగ్రహస్తకరతలములు కెం
దలిరులు కురు లలికులములుగఁ
గలమోహనలతిక పుష్పగంధి యనంగన్.

క. నిలుకలు మన్మథున మ్ము
ములుకులు విటజనుల హృద్యమూలంబులకున్
.........విరహము
కళికలు నరుఁ బుష్పగంధికన్నులు మెలుకుల్.

క. కులమును గుణమును రూపును
గలిగిన బాలికకు విద్య గలిగిన యేనిన్

తోఁపఁగఁ బసిఁడికి వాసన
కలిగినయట్టు లెంకునకుఁ బ్రముఖగుణగుటగాదే!

వ. మదనసేన విద్యాపరిగ్రహము నాచార్యునొద్దఁ
దనముద్దుపట్టిం జదువఁబెట్టెను. సద్యాచా
ర్యాసమును;

సీ. బాలిక తర్కశాస్త్రసంగ్రహంబు గావించి
    వర్ణక్రమంబులు నరసఁ జదివి
బహువిధస్తోత్రముల్ పాఠంబు గావించి
    వివిధకావ్యంబులు విని తెల్పి
శబ్దశాస్త్రంచదంబుజాడ ముత్తరించి
    సంగీతసమూసాదసంగ్రహంబు
నాటకాలంకారనైపుణి సూచించి
    చిత్రానుకవితాప్రసిద్ధ గరచ
యష్టాదశస్మృతిపురాణేతిహాసమహిమఁ
బ్రోడఁగాఁ జేయుటయు సంగీతగంధి
మానాయకుఁడు దాను గుంటి సమ్మద మొందఁ
జింతనలు సేయుచుండె బ్రిత్యాంతాగ్మడ.

కరసౌందర్యవిశేష శేషకటకా
కల్పాంఘ్రి పద్మార్చనా
పరమప్రీత్యభిరామ రామయశాః
ప్రాగల్భ్యాంబోధ్దయా!

క. డిండీరహార సురవే
దండసుధాకుందబృందధావళ్యయుతా
ఖండతరకీర్తి వైభవ
చుండిస్థలకరణచంద్ర శుభగుణసాంద్రా!

మాలిని:
సరసగుణసముద్రా సంతతౌదార్యముద్రా
గిరిశచరణభక్తా కీర్తికాంతానురక్తా
తరణిసదృశతేజా ధన్యవాగ్జాలభోజా
దురితచయవిదూరా ధూర్తశిక్షావిహారా!

గద్యము

ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిమిత్ర, సోమయామాత్య పుత్ర, సరసకవితాధుర్య, యెడపాటి యెఱ్ఱనార్య ప్రణీతంబైన మల్హణచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

మేలైన నాట్యవిద్యయు
బాలిక తనవేర్చి రాజపాత్రంబయ్యెన్.

సీ. మొగవరి కట్టుచు మునుప్రక్కోలాటముల
 చొక్కంపు మురుప్రోల నెక్కసేలు
వరవుబారిబము చేసి బహుళితూపు
 బాఘుటగల్పు బాకవితతి
పరుసపద్యదేశిబంగాళంబు కంచి
 కొలుత్రికట్టుచు పెందుకోటియుతోడు
పరశరాముడు వీరభద్రుండుకల్యాణ
 చౌ........మొకతాళి శబ్దమాడ
దేశిస్థానగములయందుదీనాడి
 పటుతరంబుగ నిజపాదకటక యుగళ
కళింపాత్రిమ్ములును బొమ్మలగుమ ద్రుంగ
 బూని వహాయులసంగ నిగ్గు ... గంధి.

గీ. సకియ లీపును మూపుసు నాసుసేయు
సగలు సేయును జనుప్రపై బొల్లు నూపు
పలయు సంగతసాహిత్యవిద్యలందు
గమలలోచన నిపుణగా నెగడెగ.

సీ. స్వరమండలంబును జంత్రంబు నొకవేళ
 నింపుమీరంగ వాయించుచుండ్రు
కిన్నర, వీణెయుఁ గేలిమై నొకవేళ
 ముట్టిచూతురు జగన్మోహనముగ
సొంపుగా దండెఁ శ్రుతిఁ గూర్చి యొకవేళ
 పదములుఁ జిందులుఁ బాడుకొండ్రు
గీతప్రబంధముల్ కేలఁ జిక్కించి పంతు
 లనుకొందురొకవేళ మనము లలర
నార్యహాత్రింబులును జ్యోతిష్కావళియును
మక్కువ నారంగ రాసెంతు రొక్కవేళ
మంజరులు ద్విపదలును సమంజసముగఁ
జదువుకొనుచుందు రొకవేళ సరసలీల.

వ. ఇట్లు మహాణపుష్పగంధములు బాల్యస్నేహం
బునం గూడ చరియింప నెంప్రాయంబు
దోఁచెంచిన.

చ. ఒసపరిలాగు బాగు సుగు
 ణోన్నతి రూపు విలాసరేఖయున్
రసికత పెంపు విద్య చెలు
 ర ఁ గాంతియు దివ్యతేజమున్

బిసరుహాసూతి మాతనికిఁ
పేర్కొని మక్కువ నిచ్చెఁగాక నాఁ
డాసఁగునె మన్మథుండు స్మర
భాసితుఁడై నవరూపసంపదన్.

సీ. రమణి చన్నులుచేసి చాలినరజముతోఁ
కమలసంభవుఁడు జక్కవలఁ జేసెఁ
జెలువ క్రొమ్ముడిచేసి చిందినకస్తాన
మెఱసి విధాత తుమ్మెదలఁ జేసె
మగువకన్నులు చేసి మిగిలినతళుకుల
గలువ క్రొమ్మొగ్గలఁ దీగెలను జేసె
సతినెమ్మొగముఁ జేసి జారిననునుకాంతిఁ
బరమేష్ఠి యిందుచంద్రునిఁ జేసె
పడఁతి తనువల్లిఁ జేసి పడినతావిఁ
గనకగర్భుండు పుష్పవాసనలఁ జేసెఁ
గాక లేకున్న సొంపు గలుగు నెట్లు?
కమలగంధులలోఁ బెంపుగంటి దనరె.

సీ. నటనమోహనస్ఫూర్తి పాలిండ్లు పాలిండ్లు
నుడురాజవైభవ మోము మోము

పంకజంబులుతుండుపదములు పదములు

కొండమలేఁగొమ్ములకును కుచములు కుచములు

పనగలు కపురంపుఁబలుకులు పలుకులు

ముద్దుకెంజిగురాకు మోవి మోవి

సొగసు వెన్నెలపొంపునగవులు నగవులు

హారిమనోవన[illegible] ను [illegible]ను

మాంగుతూలికరేఖ [illegible]

కందువుసన[illegible] మహామ [illegible] గలము

వక్రములకును లేఁగ [illegible]

యనఁగ నుతికెక్కె [illegible]ము లోకాభిరామ.

వ. ఇట్లు మహాబాహుపుగంధములు [illegible]

ధరించె.

సీ. శారదచంద్రునకు చంద్రికయును బోలె

[illegible] చెలఁగి చాలఁగ

ప్రసవబాణునకును రతిదేవియును బోలె

భేద [illegible] బెరసె

యమరచందనము విప్రమునల్లియును బోలె

సనో[illegible] నటెరి [illegible]

వరవసంతోద్యానము వనజాక్షియునుబోలె
భావంబు లేకమై పరగిపరగి
తోషమిడయుఁబోలెను దోరసిదోరసి
తనువు బ్రాణంబుఁబోలెను దనరితనరి
లీలఁ గన్నైన చెలిబోఁడుఁ జెలువ రెండు
మల్హణుఁడుఁ గస్తురిగంధియు మరగి యెపుడు.

సీ. విద్యలు గని చొక్కు చేయుచుఁ గొన్నాళ్ళు
కొనిమాడు చేయుచుఁ గొన్నినాళ్ళు
ఇహముఁ బరంబని యెంచును గొన్నాళ్ళు
కూటువమోనుఁ గొన్నినాళ్ళు
ఇద్దఱికి వయసులు నీకను గొన్నాళ్ళు
నన్నలుమూమను గొన్నినాళ్ళు
వెడలుచో మాటలు విడవను గొన్నాళ్ళు
కూళపాలుంచెనుఁ గొన్నినాళ్ళు
భూసురుఁడగు మల్హణు గస్తృగంధిఁ
గూడని పొ్పటు గాదనుఁ గొన్నినాళ్ళు
మహాశమాపారాకలాఘాంక మంగనసేన

... ...

వ. అంత నప్పురంబునంగల విటవిదూషక ప్రేష్య
నాగరికాదులు మంహాణపుష్పగంధులయన్యో
న్యానురాగంబులు దలంచి యిట్లని వితర్కిం
చిరి తమలోన.

క. కూడం జదివినకతమునఁ
జేడియ కితనికిని గోర్కి చేకూరె నిఁకన్
ఓడన్ గట్టిన దూలముఁ
జూడ సుమీ చిత్రగతులు చర్చింపంగన్.

క. చిన్నప్పటిప్రేమంబును
గన్నెతొలివిటునిమీఁదికాంక్షయు మనుజుల్
గన్నప్పటి చనుప్రేమయు
నెన్నఁగ మదిఁబాయకుండు నింతుల కెందున్.

చ. చెదరనియట్టికోరికలు
జెందిలినొందనియట్టి వేడ్కయున్
వదలనియట్టి కాంక్షలును
వన్నె దొరంగనియట్టి సొంపులున్
గొదవడనట్టి బాగులును
గొండికప్రాయమునందె కల్గి యా

మదవతీ! బాలచేయున్నదమును
మాన్యాయము [illegible] భాగ్యనాథుండో?

సీ. కోర్కెలైన నీవిక [illegible] యుండగ లేని
[illegible] వానికరము గాక
నేత్రాల [illegible] నెననియు [illegible] ను
మేనెల్ల [illegible] దానిమేనుగాక
వెన [illegible] వినెలకురు [illegible] చుట్టులు [illegible]
జెప్పుతె [illegible] మగనిచుట్టల గాక
సరసమాగా [illegible] యుడమునైన [illegible]
[illegible] కక్కటము గాక
[illegible] తేలు
[illegible] హ్వా [illegible] హ్వా [illegible] హ్వగాక
[illegible] దసనముల [illegible]
గరునకును [illegible] గాక యనుచు.

సీ. చిత్రాంక ఘనవిచిత్ర వితానాదు
[illegible] గానుక [illegible] పువారు
చీనిచీనాంబరశ్రేణు లూరకయని
యర్పించి మీవార మనెడువారు

ఘనసారచంద్రనకస్తూరికాదులు
　　పారఁబోరిఁ గొనియిచ్చి పోవువారు
ఘన వజ్రతాటంక కాంచీకలాపముల్
　　నిండ, కొమ్మని చేతికి నిచ్చువారు
మధురఫలములుఁ బాయసముల్ మఱ్ఱివలెఁ
సూరకైనను గొనివచ్చి యొసఁగువారు
సైరి దహ్వాప్రగంధివాహాళిఁ జేసి
యఖిలజనములు మనసుం హర్షమొదవ.

సీ. ముద్దియల యనాయమునకు సిగ్గుమించి
　　మెచ్చుచుఁ గ్రొత్తకళ్లు త్రాగువారు
కనుకని చెంతకు మనసు పయఁగ లేక
　　దినముచు వెనువెంటఁ దిరుగువారు
తనువు కెంపంబుగ బాలఁ జేరఁగ వచ్చి
　　వారిని నలుసుకో పోవువారు
శృంగారపద్యముల్ చెప్పుచు నిముదారి
　　సారసారము వినఁ జమువువారు
దూరదేశమునుండి వైనను దిరవచ్చి
సామ్యములను వచ్చిన పురిలు చూపువారు

పొలఁతిఁ దంపోసి యాటమాడఁ బాగులువారు
నగుచునుండిరి మానవు లాశ్చర్యమున.

వ. అంత నమ్మదనసేన పరిజనంబులతోడ మల
హాణుని వేదించి యిట్లనియె.

సీ. మొండితొత్తుమారి లంపుటక్కరకంబు
అంకెత నారంబు పెంకెగడుసు
పడుచు టక్కులదొంగ బడుగడు ననుగంటి
పైసికొక్కెర రంత పరిగాంజె
కక్కురంబుల గాఁచ నసుమాలి మిబ్బంది
పీచి వాపెభ్రంబు సెప్పగడు
ముక్కున్నసబ్బాపు ముక్కుప తాటకి
ద్రమ్మరి చాడియు దేశకూళ
వ్రల్లెదాబ్బరి మతిగొట్టు ముల్లెవిప్పు
దాటడీసరి భోదడదాప్లగుల్ల
మక్కపిట్ట పనాగంబు దోము తిండి
యితని చేర్కొనఁ బులుమాంట లెన్న నేల.

చ. ఎక్కడఁ బానగోష్ఠి, యితఁ
డెక్కడ నచ్చుచునున్నవాఁడు ...

యివ్విధి వట్టిరట్టు పడ
నెట్టుగఁ జేసె విధాత యక్కటా!

క. నాఁడిమలకుఁ గాఁవి లేనివి
గోడిమలుగట్టించును జనులు కుఱ్ఱవనినోళ్ళన్
గుడుపుచుఁ బోయెద రూరకె
ముడుగడలును జెరుపుమాయమూఁకుడుగలదే

చ. అనుజులుఁ దల్లిదండ్రులు ని
జాప్తులుఁ బౌరులు బంధుకోటులున్
బనివడి యేనిమిత్తమునఁ
బల్కెద రిందఱుఁగూడి వేడ్క నె
మ్మనమునఁ గల్గి సిగ్గువడి
మానితి యింతియుఁ గాక కల్గినన్
మనముల రట్టుచేసి యిఁక
మాన్పఁగఁ గర్తలె యెన్నిభంగులన్.

వ. అని యిరువురు నన్యోన్యానురాగసుఖంబులం
దనరుచుండి రంత నప్పురంబున.

మ. కరుణాంభోధి సమాన మానవిలస
త్కల్యాణ కల్యాణభూ
ధరధైర్యాస్పదచిత్త చిత్తజవసం
తస్వాంతభూరికృపా·

యివ్విధ వట్టిరిత్తులు సేసి
వెట్టిగాఁ జేసె విధాత యక్కటా!

క. నాటకమాడుకు రేపటి రేవిడి
గోపికలు గట్టుకొనుచు జనులు కుంపనివోళ్లన్
గొంపుఫుచుఁ గోయుద పోరిక
నుడుగ సెలును జెప్పుమాయామూఁకుడుగఁ దే

చ. అనుజుంబు వచ్చి దంపతులు వి
హాస్యంబు వాటులు బంధుకోటులున్
బదివడి గోవిదు త్రైమునఁ
బాల్యాన రిదమలంగూడ యిష్య్టాన
మ్మున మునుఁ గగ్గి సిగ్గున
మాంసపు మురిలు వాన కగ్గిన్
మనమునఁ దిట్టు చేసి యుండ
మాన్యంగఁ గట్టిల యున్నిభంగులున్.

వ. అని యుసుప్పాస నవోగ్యనాయను రంగసుఖంబులం
దన సామంతి రంగ సంస్మరించెను.

మ. కరుణాంబు నిధి సమాన మానవిాని
తన్పు వల్లభ కల్యాణభూ
షరభూ ప్యాప్తదచిత్తి చిత్తజవసం
తన్వాంతభూరికన్య పా

కరసౌందర్యవిశేష శేషశయనా
కల్యాక్షి విద్యార్చనా
పరమశ్రీశ్యాభిరామ - మనోహరః:
ప్రాగల్భ్యైశ్వర్యోదయా!

క. సంపూరిహార సునా

చందసుధాకుంభబృంద ధావళ్యయుతా
ఖాండలికస్త్రీ నైషధ
మాంథ్యాకరణానాత్రై సుభగుణానాత్రా!

మాలిని:

సరసగుణసముద్రా సంతతోదార్యముద్రా
గిరిశచరణభక్తా శ్రీకాంతానురక్తా
నిరుపమద్యుతితేజా నిత్యవాగ్భోజా
సరసిజచయవిహారా ఘూర్ణితవిశాలవిహారా!

గద్యము

ఇది శ్రీమన్మనస్సుకవిమిత్ర, సోమనాథామాత్య
పుత్ర, సరసకవితాభిరామ, చిలుపాటి యజ్ఞ
నారాయణ ప్రణీతంబైన మల్లనచరిత్రంబను
మహాప్రబంధంబునందు ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ

శృంగార మల్హణచరిత్ర

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీమహిళారత్నవాటికిన్
రీమానిని భవ్యహారకేయూరస సా
త్రామసను విద్యామాంబ
కామిత సాంగత్య మానసకామామాత్యా.

వ. అవధరింపుము.

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

క. [illegible]
[illegible]

చలికొండ, మెచ్చు నిరుక్
గెలిచెదని నను మదనసేనకవకును నతండున్.

గీ. వంగి పుష్పగంధి యుంచిన కేతుణా
చదువ నాడఁ బాడఁ జతుర యనఁగ
దగిలి చూడఁ జంపె ధనకస్త్రీఁ దనప్రమ
మొరగు మాటలకును మానముఁ బొందె.

సీ. అతని సన్మానించి యర్ధాసనమునకుఁ
చేరంగ నీపి పైఁజేయి వైచి
కస్తూరి తాంబూల గంధపుష్పాదులు
నయమార నిచ్చి తెసగ వెంర్చఁ
దనముద్దుపట్టముండటఁ బెట్టి యుబ్బాల
తెలుసయ్య, నిన పాంతెనయునికిని
నతనికింగాక యీయానిలలోన
యుతరమానసులకు నేనిచ్చ
నిను నిల్చెఁ బెట్టి మనిగి నోపెంబుము
మనుచు నంపె నన్ను నతివ, యుపుడు
అనుగు మేమియాస్థ? మనినక విమ్మలు
వాస్త్రి నేగఁ గృపనాయు నవిన.

క. రాజా, రాజులు బ్రతికే
రాజులు ఘన [illegible] రాగుందా... [illegible]
రాజు మగడైన నేలా
[illegible] చే [illegible]?

క. [illegible]
[illegible] చాలా [illegible] లా?
ప్రతికతి [illegible]
[illegible].

క. అ [illegible]
ము [illegible] కూరతు [illegible] పై [illegible]
[illegible] డగా [illegible] లు.

క. [illegible]
[illegible]
వయసు [illegible]
[illegible] వా [illegible].

క. ఊరకపిలిచే [illegible]
[illegible]
మారయు నెంకటివారికి
గారవ మద [illegible] ముగ [illegible] చే.

క. కోఁతులు గితలు వెల్లులు
రోఁతలకును మూలములగుచు చూపుట మిగులన్
బ్రతిచెను మదని సేనియు
లేఁగొప్పఁ లంజెయున్కి లైస్సనియుచున్.

క. తాలనరసెన మదదివాంగలును
గుంపీలనులు గురుపగోళకుంగను గుహాఫుల్
గని గంవారలైనను
నేల మాత్రను నెప్పుడుఁ బ్రోచు నెల్లుంగగారే.

క. గజ్జలు పెరిఁగిన సెల్లు
నొజ్జలను నదేక ప్రోపు పూంటుదికొంబ్రుక్
గడ్డ మెఱుగని విదులును
నడ్డకమును వారసులు పనృపాలుగల్.

క. చక్కని వారలు జారలు
కక్కసముగువారు నన్నకొంప్రుక్ వసకుల్
చొక్కముగు నకుమారులు
మిక్కిలి పెంపొందు ప్రపాలిమానకుల్ గరయున్.

క. రొక్కము ఫనమొంగలిగిన
మిక్కిలియుఁ గురూప్యమైన మచ్చఁగలయున్

నెక్కొలిపైను ననమిూఁగాని
యాకార్యంతాలిపైనఁ గదియ నష్టంబగునే.

క. పొందు పోరికి నియక
యాదటఁ దన మూర్ఖలోన నదుపుదు నయనా
నందంబుగ మిజయాఁగవలె
నందంగా ... ద్దము గ్రంగెన్.

చ. బంగరు తేరు ప్య, నును
యున్నది నప్పుడు గావించి, మా
మంబుగను బల్లిజాప్పునును
... యకుప్పుగ్, మాని త
... బొమ్మ మది దగ వి
బాపవిలారదనుఁ నల్ల పెట్టి యు
పుణ్య నా మల్లి ... కొ
పోవలెఁ గామిని నాచనిక్కెను.

క. మగనాలు ... ముందుము
పుణకొం ... నేరట యుయ వోలె
వగవిగఁ తొఁదగిలిన
మిగ ... యున్నపు బుయ మూర్ఖత నొందున్.

క. వలచుటకష్టము వనితల్
వలచుటపురుషునికిఁ గాక వారాంగనకుఁ
వలపు దగ వెన్నిభంగుల
వలచినయెడ విఱుగ నేర్పవలెఁ దరుణుం గకున్.

క. గరగరికలేనిపట్టుం
బరికింపుచుఁ గల్లికపుభావించుచు మై
నెరసులు వెదకుచునుండెడి
పురుషునిపైఁ గూర్మి విటిఁ జూపవె సతికిన్.

సీ. పురుషుని నెచటికిఁ బోనంగనీయక
విసిచేసితిం గసరి వేయవలయు
నవనవసురతాంతవసౌఖ్యవార్ధిలో
ముంచి యింపుగఁ బొదలించవలయుఁ
గలసినయట్లు వలచినయట్లుండి
మనసు నేమకిఁ దెత్తె మెఱుఁగవలయు
మందుమంత్రాదులు మాయలు ప్రతినన్ని
నటింపమై నవలెఁ జేయవలయుఁ
గలసినట్లు చనవిచ్చి కోయవలయు
పాయునట్లు విచ్చియు సేయవలయు

నయమునఁ బ్రియమును దప్పక నడపవలయు
నమ్మికలుగాఁగ నగవులు నడపవలయు.

వ. అనియిట్లు మదనసేన తనకూఁతునకు బుద్ధి
చెప్పుచునుండ నంత వసంతాగమం బేతెంచిన.

ఉ. వచ్చె వసంతుఁ డంచుఁ బ్రియ
వార్త యొకింత యొలుంగఁ జెప్పెనో
మెచ్చి సమీరచారునకు
మెచ్చగ నచ్చిన దేవతాంగనల్
మచ్చికఁ గప్పి నర్గము న
మర్త్యనివేశనాయ భూజనం
బచ్చపుపందిరిం గగు
మాకులు పల్లెఁ గ్రమక్రమంబునన్.

చ. చలితలతానసూహనము
లం గలికించినట్టి గలైర్
బలియుసుఁ బల్లవించ నటఁ
బల్లవముల్ నగకాంతి యొప్పమై
నలి సుమనస్ప్రసూతులగనిము
నా సుమనస్ప్రసూఁ జెందు యంతఁగో

స్ఫులింగములయి చానగను ద
రుద్రకరంబుఁ గెంచు నెంతయున్.

సీ. సారసారసారసాసారంబుగా
కోలకంకోలకకోలములను
చాంపేయచాంపేయచాంపేయనికరంబు
కేసరకేసరకేసరములు
మునినకమునినకమునినవనికంబు
పాటలీపాటలీపాటలులొప్పి
కురవకకురవకకురవకావళిగాఁ
కాంచనకాంచనకాంచనములు
చందనస్త్రీముఖచందనచందనములు
నారుంగాగేశనస్త్రీహాటికమణి
మూలిక్రొత్తమూలిమూలిపోఁడి
తాంబూలతాంబూలతాంబూలతాంబూలిక
దళము లెంపారఁ [illegible] వనము గనుమ.

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]కేసరిన
[illegible]మహాకావ్యముల్

చెంగఁగఁగ గొమ్మన గ్రహము
　　చేయఁగఁ బెప్పొదిరంగవల్లికల్
వ్రాలిచిన నాట్యశాలలఁ
　　బ్రొంగుఁ బూఁబొదరిండ్లు సొంపునన్.

వ. తదవసరంబున.

క. దండిగ మన్మధునగరికి
దండుగ లోఁపఁబరపుం జెకొల్లలెదొరలై
మొండుగ విఱుగఁగ వచ్చెను
బండుగదాక్షిణ్యంబులు బాహుబలముగ సంతన్.

సీ. అల్లువారంటఁ దమ గూడముబిడ్డలు నోగిఁ
　　బట్టిచిల్లకును గొండపోపువారు
హైలాజ్యకుశదర్భగంధములాసికంబు
　　నాత్రిషురిసిక్లకు నంపువారు
హింసభృత్యసఖబాధలను దారగనుగూడి
　　యభ్యాగమునకిచ్చి యాదరించువారు
దానధర్మసంతోషకారణముల్ గొఁ
దవిలి భూసురసంసేవఁ దనరువారు

వరదకూలవిభూషణావళి ధరించి
మెండుకొని వీనులందును మ్రోగువారు.

సీ. వెచ్చాసకేమైన విస వియ్యంబడియుచు
నని పుల్లదీగెం గొలుగువిండ్లు
తోడవులు దోడఁగట్టి నవి లేక వెదరక
యెరువుసొమ్ములు పెట్టి తిరుగువిటులు
కెడఁగఁ ద్రోఘుంగుడి పెన నేమియును లేక
వారఁజారవిద్యకుఁ జొచ్చువిటులు
నభిమతార్థము లిచ్చి యానోక్రల్లెం
నవిదంగ వెడఁ యోయ రుగుడువిటులు
మాడెంగనిమాప్రముయించి మతమును బన్ని
సుదనుంకు రెమ్మిమాటల మాపువిటులు
గణాన కెక్కిన తిప్పిరాగణమునందు
మెలఁగు నూగాగఁ గనువిరావిచెలువు నోఁచ.

వ. అంతనటయుక్త మురిలియుచును మదన సేన
చిత్కృతి సంగ్రమాగ్నిఁ.

క. చని వేగమె సనస్థలిఁ
గనుఁగొనుటయుఁ బూని యా రెఁడుకాయయుపంఢో?

యన మొరటుండని యును దాఁ
ననివినగా యూరి నొప్పదుఁ బండేకాదే.

వ. అనినఁ గౌఁగిలించి మెచ్చి ప్రింగుమిలాయని
యొక గొంటువోక విడెము బాలనికిఁ బెట్టి
యిట్లనియె:

గీ. అత్త యేమియని యనావు వినుము
నీవు నేమియంటివి నిక్కముగఁ
వారు లేమియనిరి పరింటి వారింటి
చేటు లేమియనిరి చెప్పవమ్మ.

క. ఘనదర్పుఁ డసురమూర్ఖుఁ
విని సాహసమున సర్వ పురిం జనుచున్
గనుమూసియుండె సర్గ
జనులకు బరిజనులు కొన్న సమ్మానమయ్యెన్.

క. విను నే మింటి కాని స్త్రీగా
నినుఁ బెన్నె మనసు నేను నేటిమహోగ్రం
బునఁ బుష్పగంధి పన్నను
నెనయఁగ సమకూర్పుమని పెరిగియును మున్.

క. ముగ్ధాంగనరకు ద్రోహంబు
గావించి లోభమున విడనం గొనఁ జేకురునే
మున్నుగ నడయు విటులే
యున్నైనను గాయు నిచ్చటింతెయు లెస్సన్.

వ. అని యుల్లంబున వెనుక నన్ను దూరం బని
చేసి మదనసేన ప్రసాదంబు సూచించెద నాక
ర్ణింపుము.

క. ఆ పుటవి యూగ్రాంచిన
భూతంబులుగా వ్యాపించ్యుహాయ యుఁగ పజ్ఞాచుర్
జేతన సంభవమా నా
కాకుకవిద్యావిజ్ఞేనకారి యగుచున్.

సీ. చేరుకు నింగికి నక్షత్రమాలలు వట్టి
చాగేగిరోఁకటం జలునిఁగోయుఁ
గవు బట్టాలు మోందాల్లిను ముడిచేయుఁ
గాసిరక నా గ్గ ఘాళ్ళగల్పుఁ
బూన్యమైన గ్లి గాజునున్న లక్ష్మారాచు
నయమున జట్రా నారంగయు

కొంచొంచెఁ గొంచెలు గుదుగాఁ దాఁకించు
వదలక నమరేయుఁ బగలు సేయు
చూపి మెఱయంగ నిసుమునఁ ద్రుంచుఁ జేను
లెక్కసేయక చుక్కల లెక్కపెట్టు
గాలిఁ నాడిఁగట్టు మానుఁ గుంచాలఁ గొలుచు
మదనమాతృకాశాస్త్రాన మదనసేన.

౫. వెడవెడ నంపులు వెదచల్లి పారించె
నడియాడుములు చీపి కదకుఁ దొంగ
సనుపువారలఁబట్టి పెనువాలుపై బట్టి
ఘట్టించి నగరెక్కి తనముఁడవియు
పెంపుడుకన్నెల నెద్దన్నఁగారించి
విరివారలఁగని నిప్పగొలుపు
కనికుంకడ తేఁగి తన పాపిన్నవారొద్ద
బోనునం పేమునఁ గాంకకొనును
గోరి తనకును బోయిన వాడినల్ల
బదికిఁ బాటకు పాల్గొన పల్లెగట్టి
క్రొత్తవారలఁగనుఁగొన్న నవ్వుసేయు
మాటలను తెలియు సన యుల్లి మదనసేన.

వ. అని మొరలిడుచు చెప్పిన మాటకు నవ్వి ధన
దత్తుండు తన కొడుకగు వినుమనికి యిట్లనియె.

సీ. వైవాహికుఁను దరిద్రుఁడుం [illegible] గింజాలు
గాని యున్నఁడు నొకకాసు నీయఁ
గవిగాయకులు వచ్చి గణుతించి కేఁడిన
నవలిపొమ్మనుఁ గాని హైక మియ్యఁ
బుట్టుంకును [illegible] సుద్దులు నద్దులు
గాని యున్నఁడును పెట్టఁగనీయఁ
వైశ్యోత్తములు వచ్చి నడిదేవయుఁ జేసి
మోసపుచ్చుకొని గాని మాయఁ
బట్టుకొని బడికాండ్రను [illegible] పెట్టఁ
దేంచునే మా [illegible] నాకుంబహిబునైన
ప్రహ్లాదంచటోకరి [illegible]
కూడె [illegible] కాంచమృదుకూడుపెట్టె.

తే. మునుపు [illegible] గొప్పతో కాని
తెగని [illegible] పాయి
కౌలమొలి ముజిగిన కూష్మాండములె కాని
దారిద్ర్యము [illegible] మాయి

పెనువాల్గు విసలు ముక్కున నియ్యనేకాని
యంగళ్ల నప్పుగాను ననుపు లెమ్మంగ
వడ్డికాసులు నూర్ని నడ్డి కవి ఖ ఇచ్చి
పాపగింక్లవాని నప్రాప్తిం గోని
ఈగకై బలి మిన్న యము సయమునకు
పాముకై బలిప్పించు బ్రతిజ్ఞ గాదు
గదసె ముంగిలిచేను గాక నేరా
కెరియ నాజాడ నెన్నగా నెఱుంగరోయి!

క. విను మాటలె నరంగున
నిన మన్నగ నిష్టం నిక వగలాసేయక
నినదప్పుగారి సేవలు
వినరా మన్నాప నీకు వినయము మురంరా!

వ. అని చెప్పపోయిన ప్రియాజన గానము గో
రాజితుమైన జూదకాకము నిజనివాసం
గానకున జని యాప్రతిం పంచి నిలుకాం
పిలువ నమాంశ ఫోలాయి మానసమానసుం
డైనవ్వాడు.

గ. చెరసారంగముమాంద దటి ప్రేమ యుపీగ
సెట్టినాసవిలంగు మాటలం లోను

సత్రసాలమ్ము ముద్దారఁ జైనఁ జూచి ప్క
వనితయొకతె హా! నన్నైన్యమును.

౪. కంసు విడిచినఁ బ్రతుకంబు మాకు నొక్క
ముదుకఁ గాపాడక ప్రాణము మున్న పోవు
దెగువ నుకొంటకని నేడు నేను చెప్పుచు
పాప! లంజరికంబు! నబాలు గాపు.

౫. చక్రాంగ ములగొన్ని చివిమాను సందాద
మెల్లన యుండు గుగ్గిల్లనములు
చల్లగాన లేదని తలియుచు భారమై
నోకపాటు గాంగా జానకమును గ్రాగు
నయాన పో యుద్ధ గంగి సంటయుచు
నుపెత్థినయుఁ నన్నగా దోచుచు
తాలి గొప్పతోడ దాకించుకొనఁ బోవు
పాపనైనము, యని సంప్రుగాలారు
నడిచినము ప్రాణికము సంతో పొడుకొనును
మూర్గ సత్రియు నాహానిమును ద్రవించి
యున్న వో నుం నైనక యుంయెుంతి
మురటు, పోనమరిమ్మారు ముదితకడను.

వ. ఇట్లు ధనదత్తుండు మనోజవ్యథ సైరింపలేక తన
నిజసఖుండైన మొరటుం బిలిచి యిట్లనియె.

క. పోకున్న మనసు నిల్వద
యాకుంఠిత గుణ జెపుంగవ దేవాంగికేఁ దా
నాకుంగల చెలికాఁడవు
చేకూరఁగ వేగ బుద్ధి సెప్పు మటన్నన్.

కం. మానిని గాంచక యుండిన
మానిని ననుమానపడను ప్రాణముఁ దనుపన్
ప్రాణము కలిగిన సకలముఁ
దానూరక కలుగునని ధనదత్తుండున్.

ఉ. పుట్టుక నేను మానవుఁడ
పుట్టు సహించెనన్న దనవైఁ గను
బెట్టుచు బొట్టు చిరంబును
గొల్చుచు మానసము చాలఁ గ్రొవ్విరుల్
కొట్టినఁ బట్టి గాటి యదియు
మానము నేఁడు కారణంబు
బట్టిన మార్గముల్ సదయుఁ
బంపెను నా విభుఁ వారి యుంటికిన్.

వ. అంపిన సమ్మదనసేన నన్నుదనిసి తగినచుట్టం
బులుం దానును దనయిలు వేలుపుంకుం బెట్టు
కొని విభూషణభూషితయై పుష్పసుగంధి
నలంకరించుకొని యున్నము.

క. తొలువిరికి సభప్రముందటి
నలివుంతాను పుష్పగంధ మాదమున నుచుల్
గాయుంగ బారములో నిం
బాలుడుకు చాటించ దరులు బోరునఁ గాగన్.

క. చాటించినఁ బైపైఁబడి
సాటిమేటిలు దొరలు మొనగాలు విటులున్
కోటానకోట్లు వచ్చిరి
వీటంగారసికులెల్ల వేడుకఁ జూడన్.

సీ. వావికం మధురికా వానకాహాళిముఖ
తుంబికాశాంగాద సురత్నవిదులు
సమముగ బల్లికఫకుల్లిమద్దళ
ఘల్లరీఘంటికా సురమతులు
సప్తవీణావినంచిమయ్యికోకెం
బాధ్యైనకిన్నరంబంపుకులు

సుంటికాజయమునుంటి [illegible] నునుతాళి
నత్తెదద్యాదప్రస్తారవిధులు
సకలవాచాభినయకళాప్రకటనములు
గాయకులు సంగతులు నాదగానంగతులు
మేళములు వారిల [illegible] ముగ
తెంఘనగిరికి [illegible] క్రమముగా.

చ. ఉరముని [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
నిగనవాదనమార్గములు
నిత్యను [illegible]
[illegible]
[illegible] మాన్,

వ. [illegible]
గంధి [illegible]
నాక్క ముకం [illegible]
[illegible].

౩. శ్రుతులకు నింపుగా శ్రుతిశతంబును చేసి
లీలనారాధకులన్ వేళవించి
మంత్రమహత్వము తారకమానసంగ గాంగరంగ
గమకించి నిఖిలతారాయణాలయములు
పాడవారికి సుస్వర సంకీర్తనములు మాపి
వివిధ రాగంబులు వేళ నేర్పి
గానామృతాంబుధి తాత్వికులు సుమకొన్న
స్థానములందు సదా వర్తిల్లి
తాళము సంగతి సత్వము దన్యకూర్చి
నొప్పి రాగంబులు కనుమల నృత్యతిల్లి
నగుచు తేర్చి కన్నులు సన్నగిలంగ
జనులు నిండు బాగుగ కొల్చు కదా.

౪. కలిసి పుష్పాంజలి లిఖించి మునుపాటలంగాలయాలు
నటించి మాధుర్యాల తత్త్వములు పన్న
సహస్ర సంగతుల కలిసి యుండు యంతర్గతం
గానం దయచి శ్రుతులు.

౫. ఇందుగలము మన్న నవ
దేవుని పుణ్యమునకు నల్పనే

చౌసీతిరతముల సవరనిమేల్కట్లు
దీపించుమాణిక్యదీపకళిక
పొసగఁ గస్తూరివేది కప్పురపుసురటి
నిలువుటద్దంబు రత్నంపు నెత్తపలుక
తళుకు దంతపుఁబావలు కలికిచిలుక
గలిగి యొప్పారుచవికలోపలికి నపుడు.

క. అల్లుం గూతుం బదఁడని
యల్లనఁ దత్పరిజనంబు నంపుచుఁ బలికె
మెల్లనఁ జల్లనిమాటలు
నుల్లము రంజిల్లఁ గరుణయును వట్రిల్లన్.

రసికులరు మీర లన్నిట
పసినిసు విది యెఱుఁగఁ జెప్పి పనిగొనుఁ డేమే
విసువక తుమ్మెద యరవిరి
కసుగందకయుండ రసముఁ గైకొనుభంగిన్.

వ.........యతనిం జవికలోపలికిం బొమ్మని విలాసిని భానుమతి మొదలైన చెలికత్తియలం గూర్చి పుష్పగంధినుందుమని మదనసేన యభ్యంతరగృహంబునకుం జనియె నంత.

వ. ఇట్లు పుష్పసుగంధ స్పర్శాంబునల్పుటయు నద్దేవదేవుస్థానికులు దొరలు పౌరులు కనకాంబరాదు లపరిమితంబుగాఁ గట్టనిచ్చిన మేళంబులవారుం దానును నందుకొనుచు నుత్సాహంబున మదనసేన నిజనివాసంబునకరిగినఁ గక్కినవారలు యథేచ్ఛం జనిరి. మలహణుం డప్పుష్పసుగంధిహృదయంబుఁ దెలియం దలంచి యద్దేవదేవుని యుద్యానవనప్రాంతంబునఁ బథంబుగా మక్కొనికనుమఱుఁగున నుండె నప్పుష్పసుగంధి మంగళహారంబుఁ జూచునే ష్క ఫ నుమతియను చెలియుం దానును నొక్క నటవిటప్రదేశంబున నిలిచి నిట్టూర్పు నిగుడ్చుచుఁ దనకుఁగాను విచారించుచు దుఃఖాక్రాంతంబున నిల్చెను.

క. ఎండలను మాలిన మోహస్ఫుల
మంగళముగ మనోరంగ సంగమముల నతిక్లష్టుల్
వలచిన చారులఁ జూచిన
నచ్చట మానిసులకు నెందెను గలదే.

క. డొల్లం బొల్లియు వంకర
కాల్లను బెనుగొలుసు బెలుచ [illegible] నసదర్తు
తెల్లంగోకని మొన్నాగు
మల్లా [illegible] నోక [illegible] కుంజుమారె చెపుమా.

క. తేనెక్రొ [illegible] తానెక్రొ [illegible]
[illegible] నోము [illegible] కురు [illegible]
మానుగ [illegible]
ప్రా [illegible], [illegible] బాసము [illegible] డే.

సీ. నేయును [illegible] నామస [illegible]
[illegible] మ్మ [illegible] గాని యా
[illegible] జనిం [illegible], యా [illegible]
మా [illegible] ని [illegible] యు [illegible]
వా [illegible] ప్ర [illegible]
[illegible] మారు [illegible] మను [illegible]
బా [illegible]
[illegible] నేయు నే.

క. తా [illegible]
[illegible]

చెలియా, పలుమారరమ్మా

ముఖాముఖమైనఁ బొత్తు మనారంగన్.

వ. అనుటయుఁ [illegible] దత్ప్రియ [illegible] మల

హాయిమందు [illegible] ప్రియ ప్రియమన [illegible] చినిచ్చి

[illegible] పుష్పగంధి [illegible] మన్మతి [illegible]

[illegible] యున్నది యు.

ఇంతవట్టు [illegible] ముందఱ

విందుమున్ [illegible] నేగితిమో [illegible]

[illegible] నిన్నుఁగాన

[illegible]

అని సమ్యగ్రహము [illegible] నది.

సీ. [illegible],

[illegible],

[illegible] యున్న [illegible]

[illegible] నేగితిమో [illegible]

[illegible]

[illegible] ముము

వచిన పంచసాయకుని
 యిమ్ము దోడ్కొంగదా కంటి మారగనే.

సీ. కనకాంగకాంత, నీకన్నులు చాలునే
 యఖిలంబు భువనత్రయంబు గెలువ
విద్యాయతాంగి, నీపలుకులు చాలునే
 సరసులెల్లవయారి జల్లఁ జేయ
కాంతాలలామ, నీకన్నులు చాలునే
 దేవేంద్రభోగంబు ధిక్కరింప
కనుమయపాప, నీకెమ్మోవి చాలునే
 నయముగ బ్రహ్మానందంబు నేయ
నారి, నీపొందు చాలదే నాకు నిపుడు
నంచితానందసౌఖ్యంబు లందఁ జేయ
నరసిత్రాణంబు లెవ్వియు నేల నాకు
నన్నుఁ బాలింపు మోవి నారి, యనిన.

క. రమ్యా మనోహరంగ, నగుచు
గుమ్మా నను నెరపైన యుల్లసింపగ
నెమ్మనమును బ్రేమగాను
విస్మయ సిరిస్పర్శయు బాగయు నాయునే.

ఉ. ఎవ్వని మాయచే యనక
  నెవ్వరు తెల్లిక విన్నవింతురో
యెవ్వని సన్నిధానమున నో
  యూరకవిక్రమంబు ప్రభాస తేజయుక్
నవ్వమొందర్పు గట్టను
  మ్మాలుని గడయుండు నాత్మలో
నవ్వగమార్గ మొందిచవి
  యిచ్చుచు నిచ్చను గంధ యద్దలిన్.

మ. చలి నవగాంగ విల్వమును
  చేయవసుస్న నిత్యాగ్రహాంబు లో
పలికిని గాంచుమాయి తన
  ప్రాణవిభుండు వని దేవతాంగన క
సంతసిలమగ నోయి వెలు
  చల్లుచు నీవన లిచ్ఛభాగి నా
నాం బహుపుష్ప కేసరము
  లుంచి వికాసవము నింపాగ ర్పగన్.

ఉ. గజ్జగిపుష్పవాందరింటను
నజ్జకమగు విలాసిజ్జ సంతన యినవక్

ఇష్టవతి ప్రాప్తికిని
హృజ్జనవినోదకేళి కెంగియు. బార్చెన్.

చ. కరిమణికంకణాక్వణము
కంరరవగాలు కొంచికానము
శ్రీరమణీకింకిణీస్వని
ద వ్వయసామ్పరింపగ మించగా
సురతవపీన తాంపినము
జూచి మరుంపనుసొజ్ఞ్రియు పెం
వసవన వేంపీపనను
దార్ద్రాకి నాట్యపు యవ్వాయో ధరన్.

గీ. యువతిసురతహా నోప్పె జన్నులకును
మోముకకును నడుము మురియుసగులు
చంద్రచంద్ర నాగమురంగు వారిం
నట్టిగిరచు తొందరగా యాసగ.

చ. అనువుగా పైకస్తనముగా
నామృతపూరముచేత నాస్పచు
గినుకలు నింపులుగా చెరుగగ
గ్రిందటమీందటలై యుధేష్ట

నసిఁసిక యువతియుం బతియుఁ
దర్పకకేళి సుఖించి దగ్గరిక
ను వివాహాబంధము
నా మక యుం దమకం బెక్కఁ జూపుమున్.

సీ. తొలిగర్భమున్నకాలు నటరమండియుఁ బిక్క
చాలఁబడోపియును గటి చాఁగునాభి
చనుముక్కు వటపంగా నునుగళింపును జెక్కు
నెమ్మోవి కనురెప్ప నెటులు శిరము
శుక్లనటుంగాన నాళిదమ్మై నెక్కించి
బహుళిపితుం గాఁ బరిగ దంచి
పెనఁచి ప్లీయు నస్పి చనక తాఁ గిలించి
కిదమియు నంబియుఁ గరఁచి నొక్కి
త్రిప్ప దూని మోవి తిపియు గేపియు
ననఁగఁ బరగుచున్న యాతినహాస్య
మదనతంత్రవిధుల మానినిఁ జొక్కించి
మలహానుబంబుచొక్కె మక్కువాగ.

గీ. గంపెంఫేపింపటంనంగతి నలర్చ
నటిశియుఁ బనఁకువ నం దొరయాలో లేక

మేనులొక్కటిగాను మోము కానరాక
వలసి నిద్రించి రీతియు నవ్విధంబు.

ఉ. పల్లవపాణికిం బతికి
భావజకేళి క్రీడ మాటలో
జల్లగ జల్లగాను పెద
చల్లదొరంగ రసానసార
తల్లజకేళికౌతుక
తామరసాంగి వాటలి
హల్లకమల్లికావకుళ
పాటలగంధసుగంధవాసనల్.

చ. ఇటువలె నిద్ర మేల్కొని
యుమ నే [illegible] నొసియున్
సురతవినోద [illegible] సుకము
మూపుల క్రమ్మగ [illegible]
పరిపరిరంభ [illegible]
వారలు దీరనిదప్పి [illegible]
[illegible] గురు [illegible]
వైకొని వేడుకఁ జూచియున్నదర్

క. వెలినుండి యాప్పిలాంపని
తాంకుమం ... ముంతాతక విటుపిలువక
మూహాణా, తిగునా యానుటయు
వాంకమాకయును దాను నచట నిహోృనియాతన్.

క. అమిగమిమి మిగ సమూచిమి
సమి గామమిగాంగసాం యాటం ట్రింయుచుక
నమి, సిళ్లి కొసుమ నసిచిం
సమువ్రున నిమింబ పి చనిరి సని యుం బతియున్.

వ. శ్రీట్లు ... ప్రమ ... జల తమ
కాయు ... గేరికం ... డికుంమునట్లుగా
మజ్జన ... మస్పటియట్లు
యుండె రగా.

ఉ. గంధపుచెట్లు ఏడియాను
గచ్చాపాగియుం గాలిపొస్పటిక
నందుడుం బూగలక చెప్పు
చాటున నింపువంటపోగులక
నందినయట్టి పెంపయును
ట్టును నింపుటుంగరాంబులక

పొందవు కెట్టు చెప్పాలును
  గొల్లెనఁ గెడ నేనవచ్చు నింతెయున్.

క. కోమటిజాణలు కొందఱు
నేమాలును బొంకొనుచు వెను వెంటను రాఁ
బ్రేమమున నరిగె పిల్లలు
మా ముదిబందయును గొలె దాస్యవాలిగాన్.

ఉ. వచ్చిన కూర్మియల్లునికి
  వంచన కేక వవాలె పిచ్చి లా
నచ్చెరువుఁగ ముదంబుఁదొలు
  కాడఁగ గొజ్జఁగిపట్టు జాదమాల్
మచ్చిక దూతికి గ్గొనగ
  మన్ననదోఁగ వెన్నెపెముల్
మెచ్చఁగనుంచి యొందఱున
  నెపముగొఁ ప్రియమూరఁ గామముచున్.

గీ. కస్తూరపుపీడియుఁగాను గైగవళ్లు
పరిమళంబులు గంధపుష్పములు నొసఁగ
నదన మొనకమ్మెట్టియుమ్మదన సేన
పనికె ధనదత్తుఁడ నుత్పలిక యనఁగ.

క. ఏకోర్వ్యాలు మడుగ గోరితి
మాకోర్వ్యాతె కన్నదపుడు నంపితి వకటా .
నీకుగా బ్రతి యీక చేడీ
మాకుగా ....

ఉ. ఇచ్చితిఁ బుష్పగంధఁ దరి
కేతకిఁ జక్కని పుష్పకోమలిన్
బచ్చనిపాల్గ్రాకేసి యిక
బాయకకుఁ సుభాంగులగాక పెం
పచ్చపడంగఁ బారిజను
లందఱు నచ్చుచువారఁ గోరికల్
పెచ్చుగ నచ్చెరాఁ మడు
జేర్చి యఖండమా వైభవోన్నతిన్.

సీ. నిగమెంపుఁగెంబాలు పచ్చటోవరియును
నవరంజకాళింద యాలుగఁ బాన్పు
బంగారుసికినోలు పట్టుమంచముగాను
వజ్రాల నునుజాలవల్లికయును
కుంకుమారంగిపై గొడ్డంగిపూఁ దేఁటల్
శరమైన చంద్రకాంతింపుగిం

చౌసీతిరతములు ననరనివేళ్ళల్లు
దీపించుమారాశ్వకేళికలెక
పొసగ కస్తూరిచేద కప్పురపుసురటి
నిలువుటద్దాలు రత్నాలపు దీపాలుక
తలకుదరాకుపుం బానాలు కనికించుచు
కలిగి యుప్పొంగ విరహోత్పలికి ననుపుము.

క. అల్లన గూతలు వినచెవి
యల్లన దర్పకజనకు ననుమన ఎరికిక
మెల్లన జల్లిసిమాటల
నుల్లము రంజిల్ల గనుగొనుము నను గొల్లన్.

రసికులకు మీరు లప్పుడు
పసపుసు విడ యమునానది ... ను ...
విసుగక తుమ్మెద లా రవిరి
కసుగందకయుండ రసము ... అనుభవింప.

వ........యూతని విరహోత్పలానికి ... మన్నించి విలా
సవి ... నుమతి యుద్దలైన చెలికత్తెయింగ
గూర్చి పుష్పగంధినురుసుము ... మదనసేన
యూధ... హారములు కుసుమములు సమా.

క. పెనుగంబంబున కేనుం
గును దార్చినరీతి తాయి గుడిమీఁదికి నో
య్యన నడుపు భంగి సకియలు
వనితామణి........వైశ్యునికడకున్.

క. చని వాని నట్టమంచము
కుసుమసంస్పృంపి లోనఁ గూరుచుఁ జెలుంగ
బనులనెన్నింగాన నొయ్యనఁ
గనుసన్నలఁ బిలకొనుచుఁ గనలుము నంతన్.

సీ. చూచెను వాని నయ్యాబ
చూపుల వాకొలుపం బిశాచముఁ
జూచినయట్లు మర్కటము
జూచినపోలిక గొల్లకెతనిఁ
..................ముఁ
జూచిన కైవడి దుర్నిమిత్తముల్
చూచినరీతి హేయమును
జూచినమాడ్కిని జూచి రోయుచున్.

చ. కటకట! పార్వతీరమణ,
కంతుమదాపహా, భక్తలోల, నీ

కను తెగునయ్యా, నాగు పూర
చేర్చాను మ్రోలు నాన మిన్నది
నప్పటగతిఁ దోఁటిజన్మమునఁ
బూజయొనర్చక యుంటినో సుమా,

. ...మహిఁ

ప్రేమి [illegible]

. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

. [illegible]
నను నమ్ముయు [illegible]
[illegible]
[illegible]

. ... [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

క. పగఁబాయుమి దగుతాలిమి
మగవాఁడును నాఁడువాఁడు మము నెన్నంగా
సగుబాటుగఁ జెపఁబాపితి
నగవా [illegible] వారిఁ జూపె [illegible]ము, సిరుల్.

క. ....
వనితామణి విరహానహ్య వారిసను [illegible]
యానుపును లేక [illegible] శెం
భువి పదసద్మములఁ బ్రాపుచు మనుండెన్.

క. పుట్టి యుపేక్ష [illegible] నస్త్రంబు
చిట్టకములు [illegible] నాఁటి మదిక్
బుట్టఁగఁ దాఁచినఁ బట్టి
కట్టాటుని [illegible] [illegible] నుమాన.

వ. దన్ను యుపేక్షగ్నిహోత్ర [illegible] సుకీ
[illegible]ను దాను [illegible] వ్యాహారములైన
విద్యావినోద కేళి [illegible] దలంచిన [illegible]
[illegible]ంబు [illegible] [illegible] యుట్టియు.

క. ఇదియేమి నేఁడు [illegible]
వదనాబ్జము [illegible] [illegible]

హృదయాంబు విన్నవోవుచు
నెదవడియున్నాఁడ వింత యేటికి ననినన్.

క. తలిదండ్రులు నిను నేమేఁ
బలికిరో పురిజనులు...... యెడఁగ
గలిగెనో నీరసమేనియు
నలపుష్పసుగంధి నేమమైయున్నదియో?

క. కనుఁగొనము మూఁడునాలుగు
దినములనుండియును జరుగఁదీ నేఁడే
పని యేమేనియుఁ గలిగెనో
వనిత న్నినుఁగూడి చదువవల దన్నదియో?

క. గుణవంతుఁడ వన్నింటను
గణనకు నెక్కితివి యాఁకలితుఁడవు సుధీ
......................భూ
షణుఁడవు మన్నకీర్తినిధివి నను నే యనినన్.

క. ఏ నేరము నెవ్వరి యెడఁ
గానము గురునాథ, నీదు కారుణ్యముచే
నీ నిఖిలము ననుకూలము
మా నెలఁతుక యుందుఁ గాన మాపక్కతి యుందున్.

వ. అని మలహాణుండు సుశీలు మొగంబుఁ జూచి సు
మతం డిట్లనియె:

చ. మలహాణ పుష్పగంధులు క్ర
మంబునఁ గూడి చరింప భూజనుల్
కలయవి లేనివిం బలుకఁ
గా విని యందఱుఁ జూచి దూఱఁ దా
వెలఁదుకతల్లి యల్గి యిలు
వెళ్లఁగనీయక యొక్క వైశ్యునిన్
గలిగినవానిఁ గూడుకొని
కన్నెఱికంబున నుంచె నచ్చెలిన్.

క. అది కారణముగ మలహాణు
హృదయము విహ్వలతఁ జెందె యిట్లయ్యెనని
మదిఁ గంద పల్కెనాయుసు
ముదితెలుగారోటు దుఃఖమూలములనుచున్.

సీ. పణ్యాంగనారతిఁ బాయకుండుటఁ జేసి
మధుపానగోష్ఠికి మనసుపెట్టు
మధుపానసుఖముచే మరగి మాంసమునకై
వేఁటపైఁ జిత్తంబు విడియఁజేయు

వేఁటపైఁ జిత్తంబు విడయు ఘూర్ణిల్లఁగోప
నష్టార్థ జూదంబు లాడఁ జొచ్చు
ననిశంబు జూదంబు లాడుచుఁ దనయిష్టఁ
దోడ్తోన చేయును దుర్వ్యయంబు
దుర్వ్యయుండయి పసనంబుదోసరఁ బలుకు
పలికి యుంపిటఁ బరదారలకుఁ జొచ్చుఁ
గాన వ్యసనంబులకు నాదికారణంబు
తెలిచి చూడంగ నాకాంతారతంబు.

* * * * *

క. నహుషవగవతిఁ దగునడవడిఁ
దడయక సంసారియైనఁ; దానటుగానఁ
బడిసెట్లన కూపగవతిఁ
గడగానక చేశ్యలింప్లఁ గడతేరుటకున్.

* * * * *

క. సురపతియును జందురుఁడును
బరకాంతలఁగోరికాదె పనిచెడి దోషా
కరులై యపకీర్తులఁ బడి
వరుసలుచెడి రందు రెల్లవారలు నవ్వన్

౧. [illegible] హానిసేయు,

[illegible] సమాచితకీర్తి హానియున్

పరమవివేకహానియును

[illegible] హానియున్ [illegible] హానియున్

[illegible] హానియును,

[illegible]

[illegible]

[illegible] వారికేనియున్.

౨. పరనారీసంగమును [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

౩. [illegible] వారికి

[illegible] (శ్రీ) [illegible]

[illegible]

[illegible]

వ. మునివరుడైన [illegible]

[illegible] ముఖం [illegible] చూచిన

మునుఁగును బాతకంబులను
ముట్టినమాత్రన పోవుఁ బుణ్యముల్
సవడి దానిమూర్ఖు నయిఁ
బాలిస నాయువణంగు దానికా
గ్రాసఁగ నోకింత దాఁకినను
గాంచును జెట్టు సురేంద్రుఁడేనియున్.

క. ఎన్నివ్రతంబులు సల్పిన
నెన్నియుపాసంబు లున్న నిలఁ దీర్థంబుల్
యెన్నొనాడినఁ గాని
కన్నను దోషంబు విడువఁ గలలో నైనన్.

క. తోషింప నిజకుటుంబముఁ
బోషించుచు నతిథిపూజఁ బూన్చుచు గరుణా
న్వేషుండగు పుణ్యంబున
కీషన్మాత్రంబు సరియె యన్నేఁ గ్రతువుల్.

క. కులసతి శిశువులుఁ దానుక్
[illegible] మొలకును లేక నలిగి దైన్యపడంగాఁ
దలఁపకయుండిన దోషము
కుంభకోటులు నరకమునను గొని మునిఁగించున్.

క. తానింపవకున్న సౌఖ్యం
బేమంగను లేదు నంచనే దాంపత్యా
కావున నస్వస్త్రీరతి
యీ వసుమతిఁ బాపదండు రెఱఁగినజ్ఞానుల్.

సీ. పగటి నుం వాసదనములఁ బర్వతిథుల
సంధ్యలను గాదు రతిసల్ప సజ్జనులకు
బాయు వాయువు లగ్నిశోభంగ మొదలగుఁ
దగదు సంగమ దుష్టకాలమని జనులకు.

క. అతిసురతము రోగప్రద
మతిహర్షము సకలహానియగు నిరంతర్
కతిశయదినముల నరునికి
నతికష్టముఁ జేయునంచు నాయుర్వేదుల్.

ఉ. అనుసమయంబున భద్రదృష్టి కూడిమాని పా
చాలాడును, విటవిదూషకప్రేష్యనాగరికాపు
లుఁ జనుచెంచినఁ గూర్చుండుమని విద్యానిని
పాంచాలుపుజూంచి మదనతంత్రంబులు నిరా
కొలుంగనిపితేవు; స్త్రీపురుషులకు బాహ్యులకుణా

గాను, దగ్గ గానుకూలపన్న యనంతగాను నె
యోగింపుమనిన నందు సెల్లవిచ్చె.

సీ. మొదలు గ్రాస్థానములు దప్పించుకొనును
జాతిభేదంబులు సత్త్వములును
ప్రసన్నయుండైన నిర్వికేషు నాతంగ
పతియుగంబును మౌన్యకృత్యములును
నిత్యకర్మంబులును మొన్ప్రమాణములు
తపోపలయాగములనుగలయు సౌఖ్య
ఫలంపుగా సనుదానే హేతుపుల్ శరీరంపు
నవము లబ్ధిమాధవనాయకులును
మదనారంగమును యంత్ర మంత్రతంత్ర
విధులు నశ్వర క్రియాల్ వెరపు తెలంగి
కాని సేనియు నారి నిలుచుటరీ
వారిజాక్షుణ్ణ సన్న నెవ్వరికి వశము?

వ. అయినను నే నెఱింగినంతగా విన్నవించెద
వాకర్ణింపుము.

సీ. తనువుమార్గమును మనసు చాంచల్యము
తెలివిగ్రహించియు జిత్తైవికి సమరు

సంకుచద్వంద్వంబు కనకాంగకములును
వృషమగురతియు హస్తినికి సమము
ఇఱుకుగుబ్బచన్నులు నిఱుపేదకనులును
గిసుకయు నరయు శంఖినికిం దొరయు
నడనడుపుఁ గేకలు చతురసంభాషణల్
వ్యాపారవర్తనములు పద్మినికిం మఱియు
మధుప్రవాసనయును గరిమదముకంపు
నింపుగ రహింబు వికసితపద్మంపుఁ దావి
నలుచు వలరసమును హ్వాయిసనతోడ
సంపత్తు కామకళావేదు లఖిలసుద్ధ!

సీ. కన్నులు ద్రిప్పుచు సన్నలు సవరింప
చూపుఁ జూపుచును భ్రూయుగంబు దిగుగ
సదరియుం పెనుఁగక యుఱవి ముంతెనిచ్చి
తెసయిచ్చు చెపుడు కర్త్తకుండు దిగుగు
మందు మంత్రములు మాయలు ప్రచరించి
భాసించి కూడిమాకునా తిరుగు
మనసులు గరఁగించి మర్మజ్ఞుఁడై రతిఁ
చేసించు సతులఁ బంచాలుఁ డెపుడు

భద్రకుఁడు సూనె చిత్తిని ప్రాణవిభుఁడు
హస్తినికి దత్తకుఁడు మనోహరుఁడు మిగులఁ
కూచిమారుండు శంఖిని కూర్చు ప్రియుఁడుఁ
జాలఁ బద్మిని మెచ్చుఁ బాంచాలుఁ డెపుడు.

క. లోలల భద్రకువిధమున
బాలలఁ బాంచాలురీతిఁ బ్రౌఢల నెల్లన్
జాలఁగ దత్తకుగతి జవ
రాలిం దగఁ గూచిమారరమణుఁడు గవయున్.

సీ. పరకాంత గూడని పతి యనుకూలుండు
తరుణికి మొఱఁగు నేర్పరి శఠుండు
దక్షిణుం డాత్మ నందఱి సరిగాఁ జూచు
నపరాధి యయ్యుఁ గీడాడు ధృష్టు
విటుఁడు వేశ్యాలయిండ్లు వెదకి క్రుమ్మఱుచుండు
మత సేవకుఁడు పీఠమర్దకుండు
నాగరకుఁడు పరస్త్రీగమనాపేక్షి
యలవిదూషకుఁడు పరిహాస్యకారి
అరయ నాదిక పతి కెన్నఁగను గోటి
చతురభాషలఁ జతురిక చాలఁ బ్రోడ

సతులఁ బతులను గూర్చ సంచార నిపుణ
తిరుగు నే పనులకును దూతిక ధరిత్రి.

సీ. బాలయయ్యును గళాప్రౌఢి మాపువిదగ్ధ
గుకపాటి సుంగక్షమై నుండు మధ్య
పరావసరమున నుండి యతిమూఢ యగుముగ్ధ
పరుసంబుపాడుల పతితి పరుసు
లుస్టైన గరఁగెసునంగనామణిప్రౌఢ
సునయానుసతి యతికఠిన గాత్రి
యాలిగి కేష్టపకరుసంసుసక్రోశమని నీర
పతిభక్తిగలిగినసతి స్వకీయ
జార పరకీయయని మున ... నేత్రి
విత్తమంతయు లోఁగొని వెండ్రోయు
* * * * *
వారకాంతాంబ్రమసాధారణాఖ్య.

సీ. ఆచారధీసుగుణాన్వితే మునిసత్వ
వలి నిద్రారయు కోపు నాగసత్వ
భూతసత్వయు నెంసుఁ ... దము సంతుష్టి
జడమతినాంగి పశాచ సత్వ
గంధర్వసత్వ చక్కనిద పాడఁగ నేర్చుఁ
దలఁక దేవనుంకు దైత్యసత్వ

శృంగారవతి కోమలాంగి కిన్నరస్వా
పాపాపుఁ గోపించును యతిసన్న
జనితమన్మను సతి విరహోత్తి కలియా
సన్నికలు జన స్వప్న జాతి లాగులాలాంగి
విసుగు గను ప్రియకేళి సాన్నిధ్యముము
చేయునయుగు కన్నిటను గౌరి ప్రోషితభర్తృక

సీ. స్వాధీనపతిక నిజాధీను పతుపగ
మెలుపంగ నేర్చిన పూసలయుఁ
వాసకసజ్జిక వలపించుకపుమేను
నిల్పి శృంగారించు నిందువదన
ఉత్కంఠితగ యాసిన పతిచిహ్నములు జూచి
విగత ఖండితయను వనజగంధి
పమూలపంపు వేళకు రాకున్న నలిగలెపు
సద విరహోత్కంఠియను లతాంగి
మొదలు ప్రోషిత భర్తృక యున్న సతికి
సరిఁ గలహాంతరిత నాథు నలిగి త్రోచి
వేగుఁ బతి నిచ్చఁ గానక విప్రలబ్ధ
మఱువ నభిసారికాఖ్య ప్రియునను నిచ్చు.

* * * * *

క. ఏటికె మంగళములు మీరలు
నేటికి ద్రవ్యంబు జూచి వి[illegible]మనసుల్
నాటుకొన విభవము చెల్లెను
మాటలు గొరగావు కనుము మా వాదమునన్.

క. మన సెక్కఁగ బాహ్యారంగమును
పెనుపుచు లోకోద్ధరణము పురబెరయంగ నెపుడున్
దనసుఖము కోరకుండెడు
మనుజుని బాయంగఁగొల్లరె మానవులు జగతిన్.

సీ. మృదుమార్గమునఁగాని కొనలేక గావ్యులు
పొరుగు దివ్యోటుల [illegible]చ్చ వినుచు
మృదుమార్గమునఁగాదె నదనదీజాలములు
కొండలం దిగఁబాఱు క్రుంగఁజేయు
మృదుమార్గమునఁగాదె యుదవనెతంగి మిళింద
ములు పూలతేనియ నాహరించు
మృదుమార్గమునఁ గాదె యుదయించు చంద్రిక
మేలైన స్ఫటికంపు టల్లు గరఁగు
గీ. మృదురీతి మెలఁగుట మానవులకు
[illegible]నాపి ప్రేష్ఠు లొంగఁగానుసు

సఖులకార్యంబులును వానిహస్తగతము
లెన్నిచూచిన సంశయ మింత లేదు.

క. అని పాంచాలుండు పలికినఁ గూచిమారుం
డిట్లనియె.

క. ఒడ లెఱయించుమక యూరక
బడలంగా నేమి ఫలముఁ బ్రాభవము మ్మొక
గెడెగూడి సతులమాయల
నుడుగక లోఁబడఁగఁ జేయుటుచితము దలఁపన్.

క. తింత్రికంబు వాలు ముందును
దంపముడి బాసటముగ్గోలు తప్పులు నేర్పుల్
గలమానవతీని విధమున
దెలఁగ కపటి వారసతులఁ జేసకఁగ సతమే.

సీ. అడవులఁ జరియించు హరిణశాబకములు
మరపినఁ దిరుగవే నరుల వెంట
నెట్టన వాకట్టి పెట్టెఁ బెట్టిన
నుండవే ఘోరవిషోరగములు
వెరపున నొయ్యనఁ గఱపిన పలుకులు
పలుకవే పక్షులు ప్రతిభతోడ

ఉ. అరయఁగ మానహానిధన,
హాని సమంచితకీర్తిహానియున్
బరమవివేకహానియును
బాంధవహానియుఁ బ్రాణహానియున్
సురుచిరపుణ్యహానియును,
కొప్పదనెప్పుడుఁ దప్పకుండఁగా
బరసతిఁగోరువారలకుఁ
బ్రాప్తము నెంతటివారికేనియున్.

క. పరనారీసంగమసుఖ
మరనిముసము పరధనాపహరణమున నిజో
దరపూర్తి గొన్ని దినములు
సరసకుఁ గల్పాంతభోగనరకము పిదపన్.

క. తోడ్తోఁ దగిలినవారికి
నొత్తిచెడున్ శ్రీలు చెంద వేకాలంబున్
హత్తదు మోక్షము మఱి వి
చ్ఛిత్తిం గను మంత్రతంత్రసిద్ధులు మిగులన్.

చ. మునివరుఁడైన తాపకడ
ముండమొకం బొకయింత చూచినన్

మోగెడు పురుషుని జూచిన
నిలుమక యూర్ధ్వదృష్టి యెట్టి నెంతుక కైసన్.

౫. చిన్నాగుణము విడిచి చింత కెల్ల శరీతపు
గానిపించుగాంగాంగ రీతి
వరవతెలంపు మచ్చు మోతెంగి యాగ్లిన యియు
నేరకున్న యశోదమ సిరిసున్న.

౬. కాపురు సోదిమని పొందుకు నిండు కాసిందు మూ
లంబని భద్రాంగము నిట్టయు వస్త్రికుం డిల్లు
నియె.

౭. రమాని దసుంబుస్పెం గయియు మొనయునులెన్న
దాని సౌఖ్యాంబు దానిమట గాని క్రొవ
చెలుకు నలినలిగాంగను గొంతికి రసము
క్రొలుజాడల వెంబునుంచ గొట్టు నెను.

౮. వదనమున నమ్మెరసమును
హృదయంబున విషమును నిచ నిరాముకు నజం
పటుగానె యనర మానుచు
హృదయము తాపెన మొన క్షురెత్తెగిన జాణల్.

క. తావలవకున్న సౌఖ్యం
బేమంనను లేదు వలచెనే దుఃఖంబౌ
కావున నన్యస్త్రీరతి
యీ వసుమతిఁగూడదందు రెఱిఁగినజాణల్.

గీ. పగట నుపవాసదినములఁ బర్వతిథుల
సంధ్యలను గాదు రతిసల్ప సజ్జనులకుఁ
బాయు నాయువు పగటఁజేభంగ మొందుఁ
దాఁగు సంపద దుష్టసంతతిజనించు.

క. అతిసురతము రోగప్రద
మతిమోహము సకలహానియగు నీరెండుఁ
కతిపయదినముల నరునికి
నతికష్టముఁ జేయునందు రాయుర్వేదుల్.

వ. అనుసమయంబున భద్రదత్తకూచిమార పాం
చాలాదులు, విటవిదూషకప్రేష్యనాగరకాదు
లుఁ జనుదెంచినఁ గూర్చుండుమని విద్యానిధి
పాంచాలునింజూచి మదనతంత్రంబులు మీ
రెఱుంగనివిలేవు; స్త్రీపురుషులకు జాతిలక్షణం

లోభాత్ముఁ డుడుగు ధర్మము
లోభం బపకీర్తి నరుని లోఁబడఁ జేయున్.

క. ఆకుం బ్రాఁతలు నమ్మక
కోకలు రూకలును వెలిగఁ గూర్తు రటంచున్
గీకంబు వచ్చువిటుగని
కూఁకులువ(న)స్తులునుగో వెగొంతుంబుననుల్.

వ. అని దత్తకుంపు పలికిన విటుం డిట్లనియె.

క. కులసతి సంతానార్థము
నిం దాసీసంగమంబు హీనము పరకాం
తలు హానియనుచుఁ గాదే
వేంయూండ్రస్పాశించె నజుండు విశ్వములోనన్.

క. వెలి పుడిగి యిచ్చవచ్చిన
సెలుఁగునఁ గలయంగవచ్చు ధృతి వారస్త్రీ
చెలికు నదు మనిన నందున్
గొలుంత మొయదియనుభవించుగుణగణ్యులకున్.

క. దివిజులకును రంభాదులు
భువిజనులకు వారసతులు భోగాస్పద లీ

యువిదలఁ గూడెడిభాగ్యము
లవిరళపుణ్యులకుఁగాక యబ్బునె తెలియన్.

చ. క్రతువులు చేసి యాగముని
కాయము లభ్యసనం బొనర్చి సు
వ్రతులగు భూసురోత్తములు
వారితనిర్జరకామినీకుచో
న్నతపరిరంభసౌఖ్యములు
నాసలు నీనెడివారకామినీ
రతిఁ ద్యజియించువారలు తి
రస్కృతులెన్నఁగ ముజ్జగంబులన్.

క. కలయికము లెఱిఁగి విటులం
గలయుచు ధనమానమిగులఁగలుఁగక ఘనులన్
ఖలులన్ సరిగాఁ జూడక
మెలఁగెడు వారాంగనలను మెచ్చఁగవలయున్.

క. అని విటుఁ డాడిన మాటకుఁ
గనలుచు నాగరకుఁడనియెఁ గటకట నేఁడీ
వినరానిమాట నీచే
వినవలసె వీనులందు వీఁకెడి భంగిన్.

క. వాసి చెడుదాసివలనన్
గాసును పీసంబు వేశ్యకతమునఁ బోవున్
దోసంబు విధవ పరసతి
యేసుఖకారిణి యటంచు నింద్రుం దనఁడా.

క. మగనికి వెఱవక యింటికిఁ
దగఁదానేకర్త్రయగుచుఁ దత్పరవృత్తిన్
వగగలదై వెలిఁదిరిగెడు
మగువం గెడగూడువాఁడు మదనుఁడు గాఁడే.

క. విను వింతలైన సౌఖ్యము
లనుబొందుచు నెపుడు వేడ్కలను దనియుచుఁదా
ననువరియై పను లెడపుచుఁ
గని తిరిగిన నేమిప్రాప్తి కామ్యార్థంబుల్.

వ. అనిన విదూషకుం డిట్లనియె.

గీ. తొత్తువలనఁ బోవు దొరతనం బంతయు
వేశ్యవలన నర్థవితతి యణఁగుఁ
బరవధూటివలనఁ బ్రాణంబు పై వచ్చు
విధవఁ బొంద మేలు విరహులకును.

* * * * *

గీ. అనిన సద్దగించి యూనో విటుడాపక,
తగును మెచ్చ నీకుఁ దగినవారి
దొరవు చాలుఁజాలు దొంగవుమంచు వల్చు
కొనుచు పీరమర్దకుండు పలికె.

క. వాసికిని వేశ్యఁబొందిన
గాసులు చేదిగును సుగతి గలుగక పోవ్రు
మీసాలుమీఁది తేనియ
దాసియకా కితరజనులుఁ దలఁచఁగనేలా.

క. పీడియు ముసుగదు గుద్దాం
కోడదు గాఢంపురతులు కులుకదు కులుకోఁ
జూడదు గరగరికలు మఱి
యీడా దాసికిని జగతి నేకాయనులున్.

క. కాసులు వెమ్మని యడుగదు
చేసన్నలనచ్చు రతికిఁ జేరగ నెపుడున్
మూసిన ముత్తెముఁ బోలెడి
దాసి నదాసీన మాడఁదగ నెవ్వరికిన్.

వ. అని పీరమర్దకుండు పలికినపలుకులకు సుశీలుం
డిట్లనియె.

క. స్వైతాదులు కైతవ్యా
బాతనమతిఁ గనిరి వేశ్యలందున కాదా
జాతియు నీతియుఁ గలిగిన
యోషితలవలపొందువలన హానియుఁగలదే.

వ. అనిన విని మల్హణుం డక్కథ యెఱింగింపు
మనిన.

మ. సరసౌదార్యవినిర్జితామరగవీ
సంతానచింతామణీ
వరపాదోధిశశాంక శాంకరపద
ద్వంద్వార్చనాసంతతా
వరసంవర్ధితగోత్ర గోత్రరిపునా
ధారణ్యసంపూర్ణగా
సురభోగాస్పదశోభి శోభనమహా
చూడిస్థగ్రామణీ.

క. జంఘాహితవరకుంభవి
జృంభితదోర్దండసత్త్వసింధుగభీరా
శంభుపదపద్మలీలా
బంభరసోమాంబికాతపఃఫలరూపా!

మాలిని

విమతజనవిశాలా వేదమార్గానుకూలా
శమితసకలదోషా సాధురక్షావిభూషా
హిమకరసమరూపా యుక్తబాహుప్రతాపా
సముచితధనభోగా సత్యసద్ధర్మనురాగా.

గద్యము.

ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిమిత్ర వేము గామాత్య
పుత్త్ర సరసకవితాధుర్య యజ్ఞయనామధేయ
ప్రణీతంబైన మల్హణచరిత్రం
బను మహాప్రబంధంబునందు,

ద్వితీయాశ్వాసము

సంపూర్ణము

శ్రీః

శృంగార మల్హణచరిత్ర

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీరంగధామమంగళ
కారణకరహాటలాటకర్ణాటకగాం
ధారనరనాథకృతసన
త్కారగుణాభిన్న చండికామాహాత్మ్యా.

వ. అవధరింపుము సూతుండు మహామునుల కి
ట్లనియె.

సీ. ఆవని నవంతికయను పట్టణంబున
వాయ శ్వేతుండను విప్రుం డొకండు
తలిదండ్రిమాట వినుఁడు తేర్పుఁ డున్నఁడు
గురుల పాసతి యన్నఁ బలుక నేను
బాంధవులన్నను బరిహాసములు సేయు
విద్వాంసు లన్నను వెక్కిరించు

పెద్దలఁ గన్నను బ్రేమముల్ పల్కును
హితానులఁ జూడఁగన్న మోదించును
దైవతాంతర మన్నను దప్ప నాడు
జపతపంబులు దలఁచినఁ జప్పరించు
క్రతువు లన్నను మాటకె కల్లలాడు
నతిథు లన్నను మందుకు నడిచిపడును.

సీ. దరిబేసులన్నను దద్దయుఁ గొనియాడుఁ
జైనులఁగన్నను సంతసిల్లుఁ
గుచ్చితకాంతలన్న గొండాటములు సేయుఁ
బాషండులన్నను బరిణమించు
మాతంగు లన్నను మచ్చరరమ్మను
బలుగాకు లన్నను భక్తి సేయు
ఘాతకులన్నను బాయఁ డెప్పొద్దును
గుండగోళకులన్నఁ గుస్తరించు
జారచోరులఁగన్నను సంతసిల్లుఁ
గట్టుపోతులఁ జూడఁగన్నఁ గౌఁగిలించు
వేశ్యదాసులఁ జూడఁగన్న విచ్చగించు
దూషకులఁ గన్నఁ జేఁబాసి తోఁగఁ జెప్పుడు.

చ. వెలితలఁబుట్టమందులిడ
వేఁదుఱుబెట్టును జూఁదమాడి ని
చ్చలు చని జూదకట్ట కడ
సారెకు నోడ్డున కోడిపోరు లే
బలితపుటాటకైనఁ బయి
పందెము పెట్టును జాగిలంబులన్
వలలు ఘటించి వేఁటసని
వంచన లేక వధించు జీవులన్.

గీ. కుడువఁగూర్చుండి యన్న మాకూటికసను
జందె మొకచేతఁ బట్టుక సంధ్యవార్చుఁ
గాళ్లు చేతులు నెన్నఁడుఁ గడుగుకొనఁడు
విడుచుఁ గాళ్ళడి నిలుచుండి నడచినడచి.

సీ. మఠపిసన్న్యాసుల మాచకమ్ములఁగూర్చి
తలవరులకుఁ జెప్పి దండుగొర్చు
తివిరి కొత్తములోఁద్దఁ దీర్థవాసుల నిల్పి
పరిహాసములు చేసి బందుగేయు
వెస దిగంబరులకు వీర్యంబు గల్పించి
సంతలఁగదియించు సాధుఁగోలి

పరచుటిల్లాంత్రను బైకొని బ్రమాయించుఁ
దనుఁడూనె బ్రమయించి ధనము దివియు
మెఱసిపో వెంటివారిం మేలుకొల్పి
తవిలి దొంగలచేతికి దాల్సనిచ్చి
మాధిఁదాలను గొంతిగొట్టఁడుఁ బెట్టి
నిక్కి తానసీమఁ దనుఁదాన పెక్కరించు.

౩. పాంచరాత్రికమున్నఁ బొడును ఘనాదము
మఱిగూడుకొని యడిలోనె నటించు
బంతిసీవమాటన్న గరువమ్ము బూనిన
పెండ్లికర్తలు చాలఁ బెట్టుకొనును
కాకొల్లిఁ జరనన్నఁ గదలును నెదురుగాఁ
దలవిరఁబోసుకొ దాయకొనును
శివసత్తి పెమ్మన్న గపుదలు మొపనింపఁ
బూతచెందరమును బూసి వెపలు
చెలఁగి రాజులతంతెన్న చిమ్మటరగు
బడుచుగా పాటఁబాడుచుఁ బాత్రలాడు
వాలుచు పద్దర్శనాల్యా పూనికొక
యనఁగఁ జరియించుచుండె నయ్యాపనిసురుడు.

సీ. వలను మీఱంగఁ జంద్రవంకతోఁ దిరునామ
మెట్టి గంధపుగీరుబొట్టుమర్చి
నడుమ విభూతి నిండఁగఁ బూసి మాలోన
జుక్కబొట్టును దిరుచూర్ణ మునిచి
చిగురుగోళ్లను బొలుసిగ నిక్కఁగావేసి
కదలిపూసతేకులు గానఁ జెరివి
నెఱికదుప్పటి కొంగు నేలఁ జీరఁగఁ గప్పి
పరిదూలగోణాముపెళ్ల నిడిచి
కప్పువెట్టిన ముసుగుంగప్ప కడలు విడెముఁ
జప్పరింపుచు వెదపులు సందుకొల్పి
గిరుకు సంగెపుఁ గాళ్లను నొఱయ మెఱయ
నిక్కుచును స్రగ్గుచును నట్టిసిగ్గులాడ.

సీ. జంతలఁగనుఁగొన్న సరసంబులాడుచుఁ
వేడిపెలఁగనుఁగొన్నఁ జేరఁ జనుచు
ఘాంటురాలనుగన్నఁ బ్రాణంబులొసఁగుచు
దాసకాంత్రనుగన్న నాసపడుచు
దేబెలఁ గనుఁగొన్న వాబల్మిఁ జూపుచు
దాసికత్తెలఁగన్నఁ దారసిలుచు

దాసీజనముఁ గన్నఁ దకపికల్ వెట్టుచు
ప్రాగుఁ గోమలిఁ గన్నఁ దనిసినగుచు
జారులను గన్నఁ జన్నిచ్చి చఱచుకొనుచు
వేశ్యలను గన్న మోముఁ ద్రేఁబుచుచు
బంటెతలఁ గన్నఁ గనుఁగ యంపగొనుచు
వింతయునుగన్న దూరంబు వేగజనుచు.

క. మఱిగి కడునప్పురంబునఁ
దిరుగుచుఁ బెనులెన్స దేశద్రిమ్మరి యొకఁడా
బరికించి మ్లేచ్ఛుల
వెరవారగ వ్రేటునేసి విఱిసినపదాన్.

క. విటలాటకీయను లంజెయు
నటులంబడి సొక్కి సొక్కి సదమదమై తా
నటునిటుఁ బోవను జాలక
చిటిముడిచేఁ గాసులెల్ల చెల్లఁగఁ గొల్లకెన్.

క. సతతవర్షంబులు వెల్లన
యతికష్టపు జంతుగానఁ నదియుఁ నానిఁ
గతిచెడి నవ్వక పెలునఁగ
బతిచెడియయ్యొంతిపొందుఁబ యకయాంటుఁయున్.

చ. మునుకొని పట్టిగొట్టియుం
ప్రముచ్చిలి గాత్రముఁ జెచ్చియిచ్చునో
య్యనఁ దెరవాటుగొట్టి కం
యర్థము దానికిఁ బెట్టుకొనటం
గనలుచు జేయునుం బగులుఁ
గట్టెలు సిగ్గును మోచు పారునే
పనుంకుఁ దాని పంచఁగం
పాటునుబడు నెల్లిభంగులన్.

చ. తటతట దంతకాంపములు
దాఁకఁగఁ బ్రక్కలు వీపు వంపఁగా
జోటజోట నిగ్లిముక్కులను
జూపుకులఁ గ్రమ్మఁగఁ గాళ్ళఁ జేతులున్
చుటచుట గోరబోర నెటు
మూఁచినఁ దానగు శీతవేళలన్
దటదుటఁ బొలుచున్ బనులు
దూకొనిచేయును దానికేప్పుడున్.

ఉ. ఎండను భూమి వత్సంయి
యెల్లెడ శేషఫణామణి ద్యుతుల్

గాఁడుకరప్రభం బెనుఁ
జాలి తృణాగ్ర తరుప్ర కాండముల్
మండఁగఁ బొట్టయుం దలయు
మాఁడఁగ నిప్పులు చల్లినేసవిన్
కొండల కేఁగి యూకలముఁ
గూరలుఁ గాయలు మెచ్చు దానికిన్.

చ. పిడుగులు వ్రేసి సగ్గిడల
త్రోలిపడన్ బెనుగాలి రువ్వఁగన్
సుడివడఁగొట్ట మేఘములు
జోగిన బాములు వ్రేలు గట్టిన
ట్లుడుగక మిన్ను దూటుపడ
నో యను బేజడివట్టి మోదఁగా
జడియక వాన కాలమున
సాగెరుఁ జేయును దానికిం బనుల్.

క. తాయొడ తెల్పఁగ యీగతి
వంచికడుం దరిగి దాని వలఁబడి దానున్
పిలుకాళ్ళ నిలువఁ దీఱక
మొలఁగంగా నొక్కనాఁడు మొలఁతుకయాయెన్.

క. తలకడక యర్ధరాత్రం
బలరఁగ నయ్యమ్మపూజ కలరులు దేవా
తెలుపఁ వనవుడును దానికిఁ
దంకుచుండానున్న నివటుదాఁచితిననుడున్.

గీ. పాటినగరితోఁటపైఁ గావలున్నట్టి
వారికన్ను మొరగి బీరమునకు
కోట వెలుగు ప్రాకిగొబ్బున దిగజాఱి
విరులు చాలఁ గోసి వెడలిమగుడి.

క. తడవాయె ననుచుఁ గామిని
కడుఁ దిట్టునో మిన్నకేనిఁ గట్టునో కొండిమల్
పడి నేమిసేతు నిఁక నని
పడి దప్పకయుండె నతఁడు పరుగున రాగన్.

క. మంకుతనంబున హేయపుఁ
బంకములో నొక్కపూవుఁ బడుటయు దానిన్
శంకించి తివియ నోడుచు
శంకరు కర్పణమటంచుఁ జనియెను వేగన్.

వ. చని ముందటం బెట్టిన మండిపడి యింతతడ
వుండుట కేమినిమిత్తంబు, అపవిత్రజన్మంబునం

బుట్టిసి నిన్నుఁ బాపముని జేసితి కృతఘ్నుండవై
మఱచితే యని యదల్చిన నతండును గజగజ
వణంకి యయ్యపరాధంబు సహింపుమని పదం
బుల కెరఁగిన శిరంబుఁ దన్ని విదల్చుకొనుచుఁ
గోపావేశంబుననుండె నంత వనపాలురు మేలు
కొంచి తలవరుల కెఱిఁగించిన.

క. కొలఁకొలన పట్టు నేచని
యిలుచుట్టుక వాని దాని యిలు చేరికడక్
తలవరుల నిల్పి వారల,
దలిరులునుం దెచ్చి చూపఁదగునే యనుచున్.

క. ఇలఁ దిట్టుకొంచు మోదుచు
నులుకం గదియంగఁ గనలి యుద్యానములో
పలి కెట్లు వీఁడు చొచ్చెనొ
తలఁ కించుక లేక యనిన ధరణీశుండున్.

గీ. చంపవలదు వీండ్ర సర్వస్వమును గొని
విడిచి యిప్పురంబు వెడలఁద్రోయుఁ
డనినఁ దలవరులును నట్ల వారలచేతి
విత్తమెల్లఁ దోఁచి వెడలద్రోయ.

క. అర్థము తను గడియించును
నర్థంబును దాఁ గడించునది యాయన కా
వ్యర్థంపు ముంపు దూరకె
యర్థమునకుఁ జిగిలిపోగిలియసువులతోఁ గేఁ.

వ. అంత సత్యంమను దద్వియోగవేదనం గ్రాఁగి
శరీరంబు వ్రాలుగుటయు యమకింకరులుం
బలిసెంచి వానిఁబట్టుకొని పోయి జమునిముం
దటం బెట్టి బిట్టుమిట్టిపడి యతండును.

గీ. చిత్రగుప్తులఁ బిలిచి యీచెడుగు చేసి
నట్టిదోషంబు లేమేమియనిన వారు
కవిలె వీక్షించి వానిపైఁగనలించుచు
దేవ వినుమని చెప్పిరి తేటపడగ.

సీ. పశుహత్య లన్నను బదునేడు లక్షలు
స్త్రీహత్య లన్ననుఁ జెప్ప నరిది
శిశుహత్య లనిన నెంచెదము మేమన రాదు
బ్రహ్మహత్యలు వే లపరిమితములు
నర్బుదంబులు దాటు నటు భ్రూణహత్యలు
చౌర్యవర్తనములు సంఖ్య గడచు

పరదార సత్వముల్ పరికింప మితి లేవు
తక్కుదోషంబులు లెక్కలేవు
కడలి తరంగములైన నుడుగణంబైనను
నిసుకరాసులైన నెంచవచ్చు
నీవుచేసినట్టి వివిధపాతకములు
నెంచ బ్రహ్మకైనఁ దరము గాదు.

క. అనుటయు దండధరుండు మండిపడి వానిం
జూచి నిజకింకరులతో నిట్లనియె.

సీ. పరసతిపై దృష్టిపఱపినఁ గన్నుల
నెఱ్ఱఁగ్రాఁగినయట్టి యినుముఁబోయుఁ
క్షేత్రాంగనలయిండ్లకేఁగిన పదముల
నాటుఁడు క్రొవ్వాఁడి నారసములు
మొనసి యొండులసొమ్ము ముచ్చిలుచేతులఁ
జొనుపుఁడుసూదులు మనిపి నినిపి
యన్యకాంతలచన్నులానినయురమున
నెత్తుఁడు కరఁగిన యినుపముద్దఁ
జేరి కొండెంబు నోరులకుఁ జెప్పినట్టి
జిహ్వఁగత్తుల నింతింత చీలి విడుఁడు

మించి యన్యాయవిత్త మార్జించినట్టి
కుటిల దేహంబు అంపానఁగోయుఁ డిపుడు.

సీ. ఇతర కాంతలఁ దనతోడ నిచ్చగించి
యుపరిసురతంబు సలుపంగ నొడ్డుకొన్న
యల్లచోటులఁ గ్రాఁగిన యట్టి లోహ
పాత్ర నెత్తుఁడు నడుఁగ్రాఁగి భస్మముగను.

ఉ. పట్టుఁడు కాలుఁబం దపుడ
సందులు మల్లఁగ్రప్పి సంపెటన్
గొట్టుఁడు కర్పటంబువియు
గ్రుద్దుల ద్రొబ్బుఁడు చిల్లఁగోలలన్
గుట్టుఁడు గొంతుగోలు ముకు
గోళ్లను మొత్తుఁడు తప్తలోహముల్
పట్టనఁ జేతి పొట్టనిడి
చర్మముఁ దీయుఁడు తిత్తి వోఁపుడున్.

వ. అనుటయు దేవా! యితండొక్కనాఁ డుద్ధరా
త్రంబున వేశ్యకుం బూవులు గొనిపోవునెడ
నపాత్రస్థలంబున నొక్కపుష్పంబు పడిన నది
తనకుం గాఁగామి శివార్పణంబు చేసెనని

చెప్పిన మహాభుజంగంబునకు బజనిక చూపి
నట్టుం బలె నమ్మాటకు నుపశమించి యాతని
నిరాత్రి రంభాసంభోగంబు చేయించి పదం
దండంబున దాఁటింపుఁడనిన వారలు దండధరు
నానతిం జని యావృత్తాంతంబంతయు నెఱుం
గ రంభ కొఱ్ఱఁజెప్పిన నారంభయు నతని
యభ్యంతరగృహంబునకుం గొనిపోయె.

గీ. హంసతూలికపాన్పుపై నతని నునిచి
యుచితగోష్ఠులు మల్లన హృదయము మెఱఁగి
యిష్ట మొసరించి యతనికి సంతుష్టుఁ జేసి
బుద్ధి చెప్పఁగఁ దొడఁగె నప్పూవుఁబోఁడి.

*   *   *   *   *

కం. ఒకపుష్పము సర్వేశ్వరు
నకు నిడి కాంచితివి నిత్యనవ్యసుఖం
బులకల నిపు డర్పించినఁ
బ్రకటంబుగఁ బడయరాని పదవులు గలవే!

సీ. ఈయింద్రుఁ డీకుబేరుం
డీయసురపుఁ డీయగస్త్యుఁ డీపద్మభవుం

డీయురగశాయి మొదలుగఁ
గాఁబ్రజహారుసేనఁ గాఁడె ఘనులై రెపుడున్.

క. అన రంభతోడ వాఁడి
ల్లను నాఁకివిధుల యింక నతివా, నతో
డను గూడు సౌఖ్యమునకును
బ్రణుతింపఁగ నజహారింప్రౌఢదవ్వులు సరియే?

వ. అనుటయు రంభ వానితో నిట్లనియె.

గీ. ఉఱక తెడ్డునాకి యునవానమునేగిన
ల్లోని చిన్నపనికి నింతవిసఁగ
హాసుని నాల్గుజాము లర్చింపు మఖిలసౌ
ఖ్యములు దాన నీకు నబ్బఁగలవు.

* * * * *

గీ. సౌఖ్యమనుభవింప సంతతపుణ్యంబుఁ
బోవు మూలధనము పోయినట్లు
వడుసఁ బుణ్యధనము వర్ధిల్లునట్లుగా
నిత్యసౌఖ్య మంద నేర్చు టురవు.

* * * * *

గీ. మలమూఁ బోలు నెమ్మికలును శ్లేష్మంబును
మొదలుగాఁగనైన ముఱికి బొక్కఁ

జూచి యంజెలెల్లఁ జొక్కుచును మారక
యుండి పలువ సౌఖ్యమేమిగలదు.

క. జనకునాన సేసి జననియాజ్ఞ వినఁడాన
స్వామి ఘనినిఁ గాను భగ్గినాన
సుచిత్రులగు గంధర్వులు నాకు పుట్టము
మూర్ఖఁ బెత్తుము చెప్పుము మూపకొనుము.

క. అపుడు రంభ సూచి యల్లన ప్రియమా
నారకున్నఁ బలికె వారిదాపి
శ్రీరామాగస్య, చనన్యఁ జేకొను నామీఁద
... యునస్య, యాక్కొమాల.

సీ. వెఱచి యుల్కుచును విదళించుకొని వచ్చి
యింతమాత్రమునకు నింతయాలినఁ
జెల్వ మెయ్యెనఁ జేసెద నమాట
యనిన రంభ పలికె నతివినోద.

క. అచలసుస్థిర భాగ్యంబు
శ్శుచిమై యీనాల్గుజాలు సోమార్ధధరుని
సుచితోఁ బూజింపుము కృ
ష్ణచతుర్దశి నలుఁ మేలు జాగరమునకున్.

క. పరమేశునకుఁ బటి రాత్రిన్
బరికించినఁ దనకు నింటఁ ఘోర మటంచున్
దురితంబులు నిద్రాకృతి
సురమునిముఖ్యులకు నైన సూచ్యము లగ్రమ్మున్.

వ. అని చెప్పి రుద్రాక్షభూతిభూషణుం గావించి నిజోద్యానమున నున్న శివలింగంబునకు మ్రొక్కించి గంధపుష్పాక్షతలు, ధూపదీప నైవేద్యంబులు సమర్పించి సర్వేశ్వరుఁ కర్పింపుమని యతనికరంబునఁ గొండొక యందిచ్చుచు ప్రియంబున.

సీ. అర్కపుష్పంబుల నభవుని బూజింపఁ
బరధనాహార మహాపాపమణఁగు
దూర్వాంకురంబుల శివునిఁ బూజింపఁ
బరసతీసంగమపాప మణఁగు
తుమ్మిదళంబుల ధూర్జటిఁ బూజింపఁ
బరనిందచేసైన పాప మణఁగు
మారేడుదళముల మాటి శివుఁ బూజింప
బ్రహ్మహత్యాదిక పంకమణఁగు

పుష్పగంధంబుల నభవుని బూజింపఁ
బరిహరించును క్రూరపాప మణఁగు
ధూప మర్పింపఁ గలుగు సద్ధర్మకరము
దీప మర్పింప నజ్ఞానతిమిర మణఁగు
నక్షతలఁ బూజసేయఁ గామ్యార్థ మొదవు
భవుని భావింప సాయుజ్యపదము గలుగు.

క. వెలిదమ్ములఁ గెందమ్ములఁ
గలువలఁ జెంగల్వవిరులఁ గాంచనములఁ దు
మ్ములు మఱి దుత్తూరంబులఁ
గొని యొగిఁ బూజింపు మఖిలకలుషము లణఁగున్.

క. విమలంబుగ నైవేద్యము
సమరఁగ సర్వేశ్వరునకు నర్పించిన సా
జ్యము గల్గు వీడియమ్మున
నమితంబుగ సౌఖ్య మొదవు ననవరతంబున్.

గీ. అనఁగ నతఁడు శివుని నట్ల నాలుగుజాలు
నోజ మేలుకాంచి పూజసేయ
వేగ వచ్చినంత వేవేగ జముభటుల్
వచ్చి రంభ యింటివద్ద నిలిచి.

మత్తకోకిల

నిన్న నే నిటు సన్నగించిన
　నీచుఁ డెక్కడనున్న వాఁ
డన్న వారలతోడ రంభయు
　నల్లవాఁడని చూపినన్
కన్ను విచ్చియుఁ జూడ భీతిలి
　కంపమొందుచు నేఁగి యా
సన్నవర్తినుఁ డైన కాలుని
　సమ్ముఖంబునఁ జెప్పెనన్.

గీ. జముఁడు మండుచు నానిపైఁ జూపు నిలిపి
యనుగు దేరంగ శివదూత లతనిఁ బిలువ
వరవిమానంబుఁ గొనుచును వచ్చుటయును
జూచి వెఱఁగంది మదిఁ గుంద చోద్యమంద.

క. భూతపతియాజ్ఞఁ దప్పిన
నాతత మతఁ డల్గవచ్చు నగు చేమిటికీ
పాతకున కడ్డ నేటికి
నీ తెఱఁగెఱిఁగింపుఁ డనిన నెంతయు వారల్.

క. శివరాత్రి నాల్గుజాములును
శివునిం బూజించి నోట శివనామంబుల్
శివలాంఛనములు దాల్చను
శివుఁ జెందెడేకాక మర్త్యశ్వపుఁడె యగుమా.

వ. అనఘుఁడు సద్గుణుఁడు శివభక్తాగ్రేసరుఁ డగును
మార్కండేయునికై శివుని హెచ్చుగఁ జేసిన వారలకు
వారలు మహామాహాత్మ్యంబు నవ్వరో యంగ
జాలుదు రని మన్నించి యముండు నిజస్థా
నంబున కరిగె నంత నాశ్వలాయనుండు వినయా
వనతుండై శివునిసన్నిధికిఁ జని సాష్టాంగదం
డప్రణామంబు లాచరించిన మెచ్చి సర్వేశ్వరుం
డతనికిఁ బ్రమథపట్టంబు గట్టి కింకరులను నుత్తమ
గుణాలయుఁగఁ వాఁడాఁగనఁ గలిసినవారలకు
మోక్షంబు సిద్ధింపకుండునే యని సుశీలుండు
చెప్పిన విద్యావినీతుఁడు నదియట్ల కెప్పదని
యందఱు నుతించి పొందనియనిపిన వారును
మహామహుండును జనుదెంచి రంత.

క. ప్రాచీవధూలలామ క్ర
తీచీ సతిమీఁద నగవు గేలిపింపంగా

పైచిన మణికంకణమునఁ
బ్రాచుర్యస్ఫురణఁ దరఁగ సముమట్రవాలెన్.

క. ఇనుఁ డపరజలధి శశి తూ
ర్పునఁ దోఁచిరి సంపువడగ పాలుపొంద నభం
బను దంతికి నిడుసంకెల
గనకపుఘంటికలు సురలు గట్టిరొ యనఁగన్.

క. నలిచెంగాన్పులఁ గపురపు
గుళికలు పరితాప మణఁచుకొఱకై దివిజుల్
మలహము కొనగ్రోయన
నొలుకొను నీరసముతోడ నింగిం జుక్కల్.

మ. అట కాంచెన్ ధరణీసురుండు ననసం
ధ్యానేక వేలాగ్ర
ర్యాటనేందీవరసాంద్రకందళిమరం
దానందభారావళీ
నటదిందిందరబృందకుందసదా
నందేందిరావందివి
స్ఫుటగానామృతసారసారముఁ గన
ద్భ్యాసారకాసారమున్.

చ. (?)వ్రతమున లోన దేఁటి యాను
　వగ ముకుళించెడి తమ్మి యొప్పె నా
రతి సఖిని బరండి వా
　రాజు రవాజు సింగరావముల్
హితమతి నేరతంబు తగ
　నిందరస త్రిసశాల యూవిశా
పతి చెలిఁ చిక్కి కూయు వస
　బాలికఁ బొంద వధూటియో యనన్.

సీ. ఇంచుమ హృదక్రేస నించుక గాస్వించు
　శచి దేవి దాపటికుచ మనంగ
విరహులపై దండు వెడలంగఁ దమకించు
　వాలి రాజు కెంపుగోవడ మనంగ
ఘనజగన్మోహనగంధచూర్ణం బిడ
　రంజిల్లురత్నకరండ మనఁగ
సమరేంద్రముఖ్యు లాయ్యాసఁ గ్రోలనిచ్చినఁ
　గోమరాగు సమృతంపుఁ గుంభమనఁగ.
గాయసిద్ధికి సిద్ధసంసుంబు లెల్లఁ
కూర్చుసిద్ధరసంబుల ఘుటిక యనఁగ

సమరు రతిదేవి మోముఁగుటద్దమో యనంగ
నిండుఁ దుదయించి లోకానందముగను.

వ. అంత నా మహామహుండును సంధ్యాదికృత్యం
బులు దీర్చి పుష్పసుగంధిం దలంచి సుశీలు
తోడ నిట్లనియె.

క. ఉడుగని విరహానలమునఁ
బడి వడిఁ గమునొచ్చి మిగుల బడలినవారిఁ
గడగూర్చుకంటెఁ గార్యము
వడిఁ జూపఁ దలంచుకంటెఁ బాపముఁ గలదే.

గీ. విరులు గంధంబు మిగులను వెట్టయగును
చెలులపాటలు చెవులకుఁ జేదులగును
ప్రాణపదమైన యంగనఁ బాయుకంటె
మఱియు దుఃఖంబు గలదొ యిమ్మహిం దలంప.

ఉ. మక్కువఁ బుష్పగంధి పుర
మర్దనుసన్నిధి నాటలాడి తా
నిక్కువ కేఁగుదేరఁగ ర
తీశ్వరు పట్టపుటేనుఁగో యనన్

చెక్కుల మించు తేజమును
సిబ్బెపుగుబ్బలు మందయానముల్
చొక్కపుఁ గాంచికారవము
సొంపును నామదిఁ బాయ దెప్పుడున్.

చ. నిలిచిన యట్టి తావునను
నిల్వఁగ సైఁపదు డెంద మెంతయు
గలచిన యట్టు లయ్యెడును
గంటికి నిద్దుర రాదు దేహమున్
గొలుపక లేచిన ట్లగుచుఁ
గ్రమ్మరిలంగను సైఁపవచ్చునే
కలదొకొ పుష్పగంధి నిఁకఁ
గన్గొను భాగ్యము నాకు నిమ్మెయిన్.

వ. అనుటయు సుశీలుండును మలహాణునిం జూచి పుష్పగంధి జనయిత్రి హృదయం బరసివచ్చెదఁ జింతింపకుండుమని యతిరభసంబునం జని మదనసేనం గనుంగొని యిట్లనియె.

క. ధనము గడియింపవచ్చును
విను మెవ్వరికైన మంచివిద్యయుఁ బుణ్యం

బాను గీర్తి గలుగుఁ బొందులు
వనితా, ఘటియింపరాదు వసుమతిలోనన్

౫. మలహాణ పుష్పసుగంధులు
వెలయంగాఁ గూడి చదువ వీనుం కింపై
యలవడు పరమానందము
తలఁపఁగ నిపుడేం పాసి తక్కురో, యనినన్.

౬. నెట్టుకొని వట్టి మాయఁ
బెట్టకుమీ నిప్పు మీనుపల్లెకేఁగాల్
పుట్టించి వేయుమాటలు
వెట్టక మరునైనఁ బాటు పల్వఁగ నియన్.

౭. కుడువఁ గట్టలేదు కొండిక తెనవంక
వట్టి నింద పడఁగవలసె నకట
చదువు దయ్యమొంటుఁగూఁ జాలును బదివేలు
వచ్చె నతనిపొందు చాలదు మాకు.

౮. మలహాణు సుద్దులు చెప్పకు
తలఁపఁగ వెనుకటివె చాలుఁ దక్కెనవేమో
తెలుపుము పురిలో వార్తలు
కలిపోసిన నుల్లవంకఁ గనుఁగోసఁ దగునే.

ఉ. ఎక్కసవానికిం గుంచుచు

మేనుఁగటున్న విధంబు దా మదిం

నెక్కుచు నల్లనాఁటి మన

పుష్పసుగంధి యటంచుఁ జూచనో

మక్కువగల్గెనేని వెడ

మాటలు మాయలు మాని గ్రక్కునన్.

రొక్కము వేయుమాడ లిటు

రోసెంఁ దెమ్మను మొక్కపాటునన్.

వ. అనుటయును సుశీలుండు పుల్లసిల్లి మోదియు నాపలేక మగిడెంజనియెను. పుష్పగంధియుఁ జాలమార్గంబునం జూచి పురపురం బొక్కుచున్న సతిమూర్ఖుండైన యవ్వైశ్యుంబును.

తే. ముగమెత్తకుండెనః దగిలి ఫిడియమింద

యనుచుఁ జేతులువట్టి యదుముకొనును

జూడ కూరకయున్న సుద్దు లేమందువు

చెప్పుమంచును మీఁదఁ జేయివేయుఁ

బలుక కూరకయున్న బాపులే నీవలెఁ

బందుకోరాదని పట్టుఁ జెయ్యిఁ

గదియ కూరకయున్నఁ జదువులు చదువుచు
నిది మేలుకాదని యెత్తికొనును
గన్నుమూసిన పొట్టిరాగాలు సేయు
నదరిపడి మిన్నకేసియు నావులించు
నిదురఁబోనీఁడు మేల్కొని నిలువనీఁడు
పనికినేఁగిన వానును వెంట నడుగు.

క. నిలుకాలు నిలుపనీయక
కలుషాత్ముఁడు బాధపెట్టఁగా విధి నాత్మన్
బలుమాఱు దూఱుఁ గోమటి
కొలమొక్కుచు గలిగెనంచుఁ గుందుచునాత్మన్.

సీ. మందులు పెట్టిరో మఱిగి మాపటినుండి
గుండె దీసినదనుఁ గొంతతడవు
పైత్యంబుగానోవు బగబగమనుచునో
కొలుపుచున్నది యను కొంతతడవు
తలనొప్పి ఘనమోరి తాళ యూరదోయని
కూఁతలు పెట్టును గొంతతడవు
కనుదృష్టి దాఁకఁబోలును నాకు నని యూవు
వింతలు వెట్టును గొంతతడవు

కడుపులోనంటుసొంటెము వడిగ నిపుడు
కుట్టుచున్నది యనుచుండుఁ గొంతతడవు
తివిరి దయ్యంబు పట్టెనో దేహమునకు
గుణముగా దనుచుండును గొంతతడవు.

క. పుటపాకంబగు వేదన
నోటువలె సైరింపవచ్చు హృదయేశ్వరు కాఁ
గిట సౌఖ్యజలధిలోఁ
నటయంతయుఁ దెలియ నోలలాడక యున్నన్.

క. బెడిదమగు విరహవేదన
సడిఁగొనగ వీనిచేత బాధయు నయ్యెన్
వడ గోరుచుట్టుమీఁదను
నడరఁగ రోఁకంటిపోటు ననుచందమునన్.

క. అసియూడెడు నెన్నడుమును
నసివాడిన దేహలతయు వాడిన ఱెప్పల్
వెనలాలకించువీనులు
కసుగందిన నెమ్మనంబుఁ గదురగ నంతన్.

క. అలుగుచు నలుగుచు గలఁగుచు
నలికుంతలు వానిబాధ నలువడుచుండెన్

పులిచేత చిక్కువడి మదిఁ
గొలుపక పొరలాడు జింకకొదమయుంబోలెన్.

వ. ఇట్లు పుష్పసుగంధి వేగించుచుండె నంత నక్కడ సుశీలుండను జని మోహాంధుం గనుంగొని మదనసేన యాడిన కర్ణకఠోర వాక్యంబు లించుకించుక సూచించిన నతండు నిట్టూర్పు నిగుడించి యిట్లనియె.

సీ. ఏనేల చదివితి నెలఁదీగబోఁడితోఁ
గవగూడి చదువెల్లఁ గడమలేక
చదువుదుఁగాకేమి జలజాస్య దానేల
నాతోడు సుడియై నడవఁ దొడఁగె
నడచుఁగాకేమి నా నయనచకోరంబు
లిందుబింబాస్యపై నేలవ్రాలె
వ్రాలెఁగాకేమి యావనితకు నాకును
హృదయంబు లవియేల నేకమయ్యె
అయ్యెనైనను గాకేమి యలమృగాక్షి
కకట, యీప్రాయ మది యేల యలముకొనియె,
నలముకొన్నను గాకేమి చెలియ నన్నుఁ
బాతకపుదెస మిట్లేల పాయఁజేసె.

సీ. కాంచంగ గలదొకో కమలాయతాక్షి
కలలోననైనను గన్నులార
వాంఛఁగ గలదొకో హంసేంద్రగామిని
చనుదోయి యురమునఁ జేర్చికొనుచుఁ
గ్రోలంగఁ గలదొకో గుణవతీకుచ
అధరామృతము చవులార్చఁ దనివిదీర
భావింపఁగలదొకో భామామణీ నీదు
ననమానరతికౌశలానుభవము
వినఁగఁగలదొకో యొకనాఁడు వీనులారఁ
దరుణి మునుగోలె శంభుగీతములు నాకు
నింపువఁ గలదొకో యొకనాఁడు నెచ్చెలిగూడి
లీల మెఱయంగ వనజాక్షి లీల.

సీ. అంగనమధురోక్తు లాలకించినఁగాని
వీను లన్యులమాట వినఁగఁబోయి
నాముదవిలాసంబు వీక్షించినఁ గాని
మామక నేత్రంబును జూడఁబోయుఁ
గాంతికంటి తనువల్లిఁ గౌఁగిలింపక కాని
తనువన్యకాంతల దాయఁబోయి

జలజాక్షి కెమ్మోవి చవి గానినే నా
జిహ్వ యన్యంబు రుచింపరోయుఁ
చిత్త మన్యంబుఁ గలనైనఁ జేరరోయుఁ
గోర్కు లన్యంబు లెవ్వియుఁ గోరరోయుఁ
దలఁపు లన్యంబు లెవ్వియుఁ దలఁపరోయుఁ
గలదకో సుమగంధిని గలయ నాకు.

క. వనిత నెడబాయఁజాలక
తనువున నిడుకొన్న శివుఁడు తా సర్వజ్ఞుం
డనయము నొండులతనువులు
తనవలెనే సేయకునికిఁ దగవా తనకున్.

గీ. వెంఁదకిని నాకుఁ బొందులు వేఱునేస
ప్రాణములు వేఱుచేసెను బాపజాతి
బ్రహ్మ యిరువురి తనువులుఁ బ్రాణములును
నేకముగఁ జేయఁడాయె నింకేమి గలదు.

క. వేడుకఁ బుష్పసుగంధిని
గూడుండేనాళ్ల వలెను గొనకొని యాత్మన్
గూడుకొనె నొక్క లెక్కను
నిడుగ నలతమ్మిచూలి యీ దివసంబుల్.

సీ. చొక్కపు ముద్దునెమ్మొగము
సోగమెఱుంగును నోరచూపులును
చక్కని గుబ్బచన్నులును
జెల్వగు నవరసూనవైభవము
చక్కట నామనోంబుజము
నంటు సమస్తము దోచి యుంటివి
వెక్కసమున్నదానవు నన్ను
నేటికి, పుష్పసుగంధి, చెప్పవే.

గీ. కన్ను విచ్చిన పుష్ప కాంతితో మనసునఁ
గన్నుమూయా నదరుటఁ గనుకొనంగ
కట్టఁ జిక్కుపడెదవు ప్రాణేశ్వరీ, యింత
యింద్రజాలవిద్య యెటఁ గఱచితొ.

సీ. నీముద్దుమాటలు నిరతంబు వినఁగోరి
తవిలి నావీనులు తపము సేయు
నీగుబ్బచన్నులు నెమ్మిఁ గౌఁగిటఁ జేర్పఁ
దవిలి నాహృదయంబు తపము సేయుఁ
జక్కనినీమోవిచవి యానఁగాఁగోరి
తవిలి నానాలుక తపము సేయు

సమ్మోహనాస్త్రాళి నిరలించి చూపంగఁ
దవిలి నాకెన్నాళ్లు తపము సేయు
సవిలాసనాగ్న నొప్పుకొల్పి
తలఁపులన్నియు నినుఁగోరి తపము సేయుఁ
బ్రాణములకును బ్రాణమై పరగు నీవు
ఉవిద, నినుఁబాసి యెట్లుండి నోర్చువాఁడ.

సీ. అంబుజారి దావాగ్నికైన నోర్చునుగాని
యోర్వలేఁడు సతీవియోగమునకు
నజ్ఞారి రాహువుకైన నోర్చును గాని
యోర్వఁడు తారావియోగమునకు
హరుఁడు హాలాహలాగ్నికైన నోర్చునుగాని
యోర్వఁడు గౌరీవియోగమునకు
నభ్రంకష పిడుగు కైన నోర్చునుగాని
యోర్వలేఁడు తటిద్వియోగమునకు
నతనుఁ డీశ్వరునయనాగ్నికైన నోర్చుఁ
గాని యోర్వఁడు రతివియోగంబునకును
విశ్వభయదోగ్ర నిర్వక్త్ర విరహవహ్ని
నువిద నినుఁబాసి సోభంగి నోర్చువాఁడ.

ఉ. ఒక్కని యుక్కు దక్కఁ జం
    ద్రాంబులు స్రుక్కఁ జకోర రాజియున్
స్నుక్క వియోగు లుక్క తెటి
    నసుఁడు నిక్క మనోజు సంతసముల్
నక్క ముదంబు కెక్కఁ గుసుమ
    వంబులు చొక్కఁ దమంబు మక్క నా
చుక్కలఱేఁడు వేఁడిమిని
    జూపెఁగదే సఖి ప్రాణనాయికా!

ఉ. హాలహాలంబు గ్రమ్మఱ ను
    దగ్రతఁ బుట్టెనో చండభానుఁ డా
భీలతి నన్నిమూర్తులను
    భీకరభంగిని గాయఁజొచ్చెనో
గాలుని తీవ్రమౌ ప్రళయ
    కాలమహానలం బేఁగుదెంచెనో
ఓలిమిఁ జంద్రరోచు లిటు
    లుండునె చూడ్కికిఁ బ్రాణనాయికా!

చ. ముదరినసాంద్ర చంద్రికలు
    మొత్తపుచంచుపుటంబులందడిఁ

గుదిలిచి చించి చిఱుక కముఁ
గ్రొవ్విన వెన్నెలగుజ్జు ముక్కునన్
ముదితల కందియిచ్చుచుఁ బ్ర
మోదము నొందెడు నాచకోరముల్
కదిసిన సిగ్గుకన్నులవి
కాసము దోఁచెను ప్రాణనాయికా!

ఉ. వాలికలై మనోజభప్ర
వాలికలై సరసాలిచారు దృ
క్కేలికలై చకోరముల
కేలికలై కమలాలిహల్లకో
న్మాలికలై సుగంధనవ
మాలికలైన భవన్మనోజ్ఞ దృ
గ్జాలికలీనఁ జేసి మది
జాలిఁక మాన్పుము ప్రాణనాయికా!

ఉ. ఇక్కలి దక్కి నిక్కి మెఱుఁ
గెక్కి మొగెక్కి బిగెక్కి మిక్కిలిన్
గ్రిక్కిరి సొక్కమానమయి
గ్రిక్కినఁ బక్కున విచ్చునోయనన్

ఎక్కటికి లుక్కుమీఱఁ దెగు
బింకపుఁజనుదోయి మాటునన్
చిక్కిన దేమొ కాని మఱి
చేఁ బసబాదికఁ బ్రాణనాయికా!

ఉ. వెర వికఁ నేద నా కకటా!
వీఁడె మనోభవుఁ డేగుదెంచె వి
స్ఫురదళిశింజనవికచ
సూనశిలీకధనుఃపికావళీ
వరకలకంఠకాహళర
వస్ఫుటకంపిత భూమ్యవస్పవ
శ్వపుఁడగుచున్ బ్రతాపమున
నల్పెడిదేమికఁ బ్రాణనాయికా!

ఉ. ఎక్కడఁ నేదరింతు నిఁక
నేవగఁ బట్టెదఁ బ్రాణవాయువుల్
చిక్కితి మన్మథాగ్నిఁ గమఁ
జేసెడి దే మిఁకఁ గంబుకంఠి, యో
సక్కనికీరవాణి, జల
జాతవిలోచన, పుష్పగంధి యో

చక్కఁబనున్న దాసన్నని
జంబుగ నా కెఱుఁగంగఁ జెప్పవే.

ఉ. సన్నుతఁ బాయఁ బాలు వోక
నాఁటికిఁ గంటికి ఱెప్పకైన సీఁ
గన్నను గప్పుకొందు విరి
కంతుని బారిని దూరఁ జిక్కితిఁ
సన్న మెఱుంగి మున్న రతిఁ
జల్లనితీయని ముద్దుఁ గౌఁగి లిం
కన్నుఁడు నాకు నిచ్చుదు మ్మ
గేర్చుగ, పుష్పసుగంధ, చెప్పవే.

వ. అని విరహావేదనం గాఁగిలి పొగిలి మున్న పుష్ప
సుగంధియు దాను గూడియుండెడు నుద్యా
నవనంబులోపలికి నరిగి యిట్లనియె.

సీ. హరిణంబ, కానవే హరిణాయతాక్షిని
మధుపంబ, కానవే మధుపవేణిఁ
హంసంబ, కానవే హంసేంద్రగామిని
బులినంబ, కానవే పులినజఘనఁ
గలకంఠ, కానవే కలకంఠకంఠిని
గిసలయ, కానవే కిసలయోష్ఠి

నవలత, కానవే నవలతాంగి నెన్నని
  కీరంబు, కానవే కీరవాణిఁ
కానవే రంభ, రంభాభ జంఘయుగళఁ
చక్రవాకంబు, కానవే చక్రకుచను
పుష్పవనవాటి, కానవే పుష్పగంధిఁ
చందురుఁడు, కానవే పూర్ణచంద్రముఖిని.

గీ. విను సుధాకరుఁడవు విసు మేలు కురిసెదు
  చందమామా నీకిది చందమామ,
శీతాంశుఁడనుపేరు చెఱిచి నిప్పులు గ్రక్కు
  చందమామా నీకిది చందమామ
కువలయాప్తుఁడవయ్యుఁ దవిలి పాంథుల నేఁచఁ
  చందమామా నీకిది చందమామ
శివునకు నవతంసమవు మరుఁగూడంగఁ
  చందమామా నీకిది చందమామ
విరహులను క్రోచుగాతవు వినుము నీవు
సుద్దములు బద్దములు గావు సుద్దులెల్ల
పక్షికళలందుఁ బ్రోడవైనట్టి నీకుఁ
చందమామా హింసగావింపఁ జందమామ.

క. అచ్చిన ప్రియసతిఁ బాసిటు
వెచ్చుచున్నట్టి నాకు నేఁడిమిఁ జూడన్
వచ్చిన చోటికి వచ్చెదు
నిచ్చ ఫలమేమి నకు నిందుఁ బె యనుచున్.

వ. అని మలహణుండు విరహావేశంబున;

క. కలయంగఁ గలుగు భాగ్యము
కలుగుట దుర్లభము నాడఁగ్గిన నీవిక్
గలసినయంతయ నేఁడా
నొందక నీమాటలైన విన్నం జాలున్.

వ. అనుచు మదనోన్మాదంబున మలహణుండు
"కామాంధో౽పి న పశ్యతి" యనియెడు
గావునఁ దన ప్రియురాలిం దలంచుకొని పుష్ప
సుగంధియున్న మేడ సమీపంబునకుఁ జను
దెంచి నిలిచి నాయికమాట లాలకించుచుండె.
అంత నప్పొలంతియు మలహణుం దలంచి
యంతఃపరితాపంబు వారింప నుపాయంబు
లేక యెంతయు.

సీ. ప్రేమతోఁ బ్రియుఁడు చెప్పినగీతము ల్వాడి
    యదరి దగ్గ్రక్కఁబడి నిలుచును
సోమార్ధధరుమీఁద మూర్తికల్ చదువుచు
    హా ప్రాణనాయక, యని తలంచు
జంత్రింబు చూపుచు జాగులే వల్లభ,
    నినుఁబోలు నెవ్వరు నెనయ రనుచుఁ
దానమానములకుఁ దలఁచూఁచి మలహాణ,
    యెఱుఁగుదుగా నీవు నించుకనును
సుదతి ప్రాణేశు లోచూడ్కిఁ జూచి పాక్కి
బయలుఁ గౌఁగిఁట నిడియించుఁ బరవశమున
నధరసుధఁ గ్రోఁగి పోవంగఁ గాంచి కలఁగి
యెందు నున్నాఁడవో నన్ను నిచట నొంటి
డించఁదగవౌనె ప్రాణేశ, యంచు వగచు.

సీ. అతనిసుద్దులు ప్రేమ నందంద తలపెట్టు
    నతఁడు దిద్దినచిల్క నడుగు మాట
లతఁడు చెప్పిన కత లక్కిలి వచియించు
    నతని కైవడిఁ బాట లడరిపాడు
నతఁ డాడునరసోక్తు లల్లనఁ బచరించు
    నతనిగుణంబులె యభినుతించు

నతని గూడాడిన యచ్చోటులే మంచ
నతనిభావమె తన మాత్మనించు
నతఁడు దానును ముట్టిన యట్టిమాకుఁ గు
ముట్టి తలఁ జూఁచి కనుఁదానె తిట్టుకొనును మఱి
జెంగి చూపఁదు దానును గాయు భావ
మంత భావించి సంకేత, [illegible] తెలియును.

సీ. వెలఁది నిట్టూర్పులా నలికిఁ బ్రేమపూరిక
పూబంతిమీఁద నేయ్యన నహించు
గుక్కుచుఁ గన్నులఁ గొంకుచుఁ గ్రమ్మఁగ
నలుసు పోఁకస దని పలికి మాడుచుఁ
దనువల్లి కాఁకఁ గ్రాఁగినపొన్ను క్రొవ్విరుల్
కనుపడనీయక పనుకఁ బ్రోయు
నదలని తాపాగ్ని నపెచ్చులు మసిఁజెట్టు
పొరిఁబోరిఁ ద్రప్పఁ గప్పరపుసురటి
ప్రాణవిభు నాత్మ భావించుఁ బంవరించు
వెలికిఁ జను నింపు వన్నెలు నేఁడికంత
నులికి లోఁజను నందుఁను నుండ లేక
పొగిలి వగఁబొందె మదిఁగుంది పుష్పగంధి.

క. ఇందునిచే నోపి లుడుకక
గుందును వెలి లోన మాడుకొఱవులచూడక
ఎందు సహింపదు దైవము
ముందఱనుయి వెనుక నొంద మొగిసనుట య్యెన్.

క. ఈవేళ మత్ప్రియుండగు
శ్రీవిశ్వపతి మోముఁజూడఁ జేకుఱ నేరక
దైవంబు కరుణ నాపై
నేవిధమునఁ జూపఁగల్గు నాలుఁగఁగ నిచ్చున్.

గీ. చంద్రకాంతపు గిండి వాసనజలంబుఁ
గొనుమ నాకిటి కసవెంగి కువలయాక్షి
పడఁచకన్నులుఁ బెదవులుఁ దడుపుకొనుచు
నుమ్మలిక నోర్వఁ బెక్కలించుమియుటయును.

గీ. దద్దరముచేత నాచులోఁ దమ్మివిరిని
నున్న మొలతేటిపైఁ దీసి యునికినట్లు
మలహాణునిమీఁదఁ బడియె నాజలకణములు
మదనసంతాపవహ్నికి మాటుదోఁప.

వ. అప్పుడు మలహాణుండు శివస్మరణంబు సేసి
తనలో నిట్లనియె.

క. కన్నప పుక్కిటినీటన్
గన్నప కీర్తింపఁ బొసఁగెఁ గటకట, నేఁడీ
కన్నియ యధరామృతమును
గ్రన్ననఁ గనయుకతన గౌరీశునకున్.

గీ. అనిన పలుకు చెవుల నాలించి ప్రాణేశుఁ
డాట మొఱఁగి యియ్య నతనిఁ గదిసి
యెట్లు వచ్చితి విచటి కీవేళ యనుచును
ముదము భయము మదిని ముడివడంగ.

గీ. బిగియఁ గౌఁగిలించి బింబాధరము చవు
లిచ్చి యిచ్చి క్రోలి యిచ్చ నగచి
ప్రాణనాథ, నీకుఁ బాడియె యొక్కఁడ
విట్లు లరుగుదెంచు టొఱఁగి మఱియు.

సీ. గ్రక్కునఁ దలవరుల్ గని పట్టుకొనిరేని
నరయ నా దోష మెవ్వరికిఁ దగులుఁ
బఱతేర నచ్చటఁ బాము దే లంటిన
నాహత్య యెవ్వరి కతిశయిల్లు
మీతల్లిదండ్రులో మీయుఁ బుత్రశోకాగ్నిఁ
గన నది యెవ్వరి కౌని మునుంగుఁ

గానలివార లోక్కాంత యెఱింగిన
నాడిక యెవ్వరి కతిశయిల్లు
నటుమ నవకార్యమేమైనఁ బొడమనేని
నట్టి కింకయు నెవ్వరిఁ జుట్టు కొనును
నెఱయ సకలంబుఁ వెలిసిన నిపుణమతివి
యకట పఱచుట ప్రాణేశ, యర్హమగునె?

ఉ. నీచెల్వంబును నీవిలాసము మఱిన్
నీధైర్యగాంభీర్యముల్
నీచాతుర్యము నీగుణాంకమహిమల్
నీపెంపునుం జూడకే
ప్రాచుర్యంబును బోవనాడితివి యీ
పాపంబు ప్రాణేశ, నా
కేచందంబునఁ బాసిపోవు నకటా!
మున్నే నిజన్మంబునన్.

వ. అని దుఃఖావేశంబునఁ బొగులుచు:

క. కడుఁ గాకలీస్వరంబున
విడువక యొయ్యొయ్యనవల వెక్కుచు నేడ్చెన్.

కడవలను గ్రుమ్మరించిన
నడుమునఁ గన్నీరు మేన వఱపై వాఱెన్.

క. సూనశరవహ్నిఁ గ్రాఁగుచు
మేనంతయుఁ బలుకఁ బాఱి మిగులఁ గృశించెన్
నానోముఫలము లిట్టివి
ప్రాణేశ్వర, నిన్ను నేచఁ బాయుటఁగదే.

ఆ. కుటిలనర్తనంపుఁగులమున జన్మించి
చదువులకును బుద్ధి చెప్పఁగాని
పుణ్యనిధివి నిన్నుఁ బొందుభాగ్యంబు
నాని దైవమేల నాకు నిచ్చు?

క. వఱదం బడిపోయెను నది
కురవడియు న్నొగులుమాన్ప నోపున తాన
తెఱఁగున పీరలచేఁ బడి
యుఱక నినుం బాసి నొగులు ముంపెఁగపాసెన్.

క. వ్యాళీవిషదంష్ట్రాగ్ర
జ్వాలల సయిదోడులగుచు జనియించిన దు
శ్శీలల వేశ్యామాతల
నేలా పుట్టించె నజుఁడు నెఱుఁగఁడు సుమ్మా!

సీ. గుల్లాని సూరక కొంపెగాఁ జేయును
నవన్న నెంతయుఁ జూచి నలుగఁ
బలుగాకులును గన్నఁ బ్రాణంబు లొసఁగును
నినుఁ జూచి వేసియుఁ గనలిపడును
హీనులకెంతయు హితము మాచరించును
నెపట్లు కన్నంతఁ బ్రోపుసేయు
కెమ్మగుఁగన్నను శిరసావహించును
నివారమన్నను విలువనిడు
వినుమ యమలోక నీవేగ విన్నమాట
రాజమందును మోహము నిరంతరంబుఁ
కత్తె మలరంగ నిన్ను నీయునట్లు
భాగ్యమబ్బెనె రివలంభుగన్యాకుము.

సీ. కడముట్టఁ దల్లి చేఁ గసికొంతకే కాని
యొకనాఁడు హాయిని నుండ లేదు
పొన్నిండ్లఁ బడిపంచఁ బగులంగ నేతాని
యొకనాఁడు నినుఁగూడ యుండ లేద
కరకరలును వట్టి కన్యసాగుల కాని
యొకనాఁడు నుడుకారి యుండ లేద

ఎవ్వారు విందురో యిద యననేకాని
యొకనాఁడు నిశ్చింత నుండ లేదు
నీవు నాకయి యాహార నిద్ర లుడిగి
యుండు మన్నట్టి చోటనె యుండియుండి
చిక్కి నరమైతి వేమని చెప్పఁదాన
నిట్టిదశకును మన కింక నేది తెరువు.

క. వచ్చెద నే నీ వెంటను
నెచ్చోటికైనఁ గొంచు నేఁగుము లేదా
యిచ్చట నేమటసేయుము
పచ్చనివిలుకానిబారిఁ బడఁజాలఁ జుమీ.

వ. అనుటయు మల్హణుం డిట్లనియె.

గీ. వెజ్జు బమ్మరించువిధమున నాకును
బుద్ధి చెప్పి నీవు పోగులఁ దగునె
వ్యాధి పెట్టె దరిగ రోఁకలిఁ దలఁజుట్టు
మనిన చందమయ్యె నంబుజాక్షి!

వ. అనుటయు నెట్టకేలకు ధైర్యంబుఁ దెచ్చుకొని యారుణోదయంబునఁ ద్రిపురాంతకుని గుడికి నృత్యంబు సలుప నేను వచ్చెద నచ్చట నుండు

మని నీవును నేనును దానికిఁ దగిన తెఱంగు చూచుకొందమని మలహరిని నంపి తానును గ్రమ్మర నచ్చినచో నటయున్న యవ్వైశ్యుండును.

గీ. కౌఁగిలింపలేదు కనువేసెఁ గెమ్మోవి
మూనలేదు రతికిఁ బూనలేదు
సుదతివలన వట్టిసుద్దులు దద్దులు
నెతులు గతులుఁ జాలుఁగాని యనుచు.

క. సౌధఁ దల్పుగడియ పెట్టుకొ
నిదిలాత్ముఁడు దాసితోడఁ జెనకుచునుండెన్
గ్రుధనొందినట్టి పెల్లికి
విధిమూడిన యొక్క తెర నదకను నైనన్.

వ. తలుపున్న యవ్వైశ్యుని నెళవుసం జూచి యోయు చుఁ గవాటబంధనంబు నేయించి విలాసిని నావలిం బెట్టి కృతస్నాతలు వివిధభూషణ భూషితాంగి యమ్మె నంత.

క. తారాగణపరివారము
తారాగిరిరాజు వెంట దండుకుఁ బనుపన్

చిరికి దరహాసోయి నగవు
ఘోరంబై నేగుజుక్క సూర్యునం బొడిచెన్.

సీ. ఇంద్రు పంపున నైరేడు యుమ్మగొల్మినివెళ్లి
కరఁగించు కౌపున్నముఖా బనంగ
నైరావతంబున కలికస్ఫారంబునఁ
బెట్టిన జేగురుబొట్టనంగ
న........................నిర్మించి యుంచిన
కరముష్ట నసించి శోర మానంగ
....
నుదయగిరిమీఁద నప్సరోయువతులిడిన
నిద్దమైయొప్ప కుంకుమముద్ద యనఁగ
బ్రాగ్వధూమణి సొమ్ములు బరణియనఁగఁ
దరణి యుదయించె సుప్రభాసరణి మెఱయ.

వ. ఇంత మేళంబులవారింగోషం బుష్పసుగంధ
త్రిపురాంతకదేవుని గుడికిఁజని నృత్యగీతవా
ద్యంబులు సలిపి పరిజనంబులం బదంపడని మా
హాత్మ్యం దెలుసుకొని గర్భద్వారంబున నిలిచి
యాద్దేవునిం జూచి యిట్లనియె.

సీ. ముక్తాంగనా భక్తుల ముంగిటిపెన్నిధి
చిత్తజవైరి సంజీవకరణి
పురవైర్యాలోకసంహారుండు పద్ధరిసాగ
బాలపింక్రగ్గసంగు పరుసవేది
శ్రీపార్వతీశుండు చింతామణిశ్రేణి
కుండలికటకుండు కొంగుపసిఁడి
రుద్రుండు దక్షసరోహణాశైలంబు
ఖండేందుమౌళి బంగారుకొండ
యసమనేత్రుండు నింకని యమృతజలధి
కామకంటకుండు చేరువ కల్పశాఖ
విశ్వనాథుండు మనపాలి వేల్పుటావు
తలఁపు మెచ్చుడు కామితార్థములు గఱ్ఱ.

క. శతధృతిశతమఖముఖ్యుల
కతిదుర్లభుఁ డెన్నిచూడ ననవరతంబున్
మతిఁదలఁపఁగ సద్భక్తుల
కతిసులభుండు దేవదేవుఁ డభవుఁడు జగతిన్.

క. ఇల బాణమయూరాదుల
కంబరేశ గోత్రులు కవిత్వయుందున కావా

వలనగు కవితాసత్త్వము
వలనంబడయంగరాని వస్తువు గలదే.

క. పరిమళములలోఁ గస్తురి
తరువులలోఁ జందనంబు దైవంబులలోఁ
బరమేశుఁడు విద్యలలో
నరయంగాఁ గవిత ముఖ్యమగునని యార్యుల్.

క. మాటలె ధనములు మాటలు
మాటలె భువనైకముఖ్యమంత్రౌషధముల్
మాటలె ముక్తికి నెలవులు
మాటలు నోనఁగూర్చి చెప్ప మహిమదమైనన్.

సీ. ప్రకటింప మేకపెంట్రుక లింగమని కొల్వఁ
గోర్కు లీయఁడె కాటకోటనికిని
ప్రమదంబుతోడఁ గుంచము లింగమని కొల్వ
(?) గోష్ఠియవానికి గోర్కు లీడె
లీలమై సతిచన్ను లింగమంచు భజింప
నోడయనంబికి నీఁడె యడుగు కోర్కె
తమకంబునను సైకతము లింగమని కొల్వ
నిచ్చఁగోరిక లీఁడె యింద్రజునకు

నిముసమాత్రంబు శిఖనిపై నిలుపుదృష్టి
తొంగు లితరంబులౌనునుఁ దగులనీకు
ఘంటమదళుకొత్తఁ గ్రొత్తము మెఱుఁగుఁగవిత
చెప్ప సర్వేశు సన్నిధినెయు మునిస.

క. తరుణీ, నామన సెంతయు
సరయుఁగ నిమ్నోఁదఁ దగిలి యన్యంబులపై
సరనిమునమైన నిర్వాను
వెఱవెయ్యాదయునిఁ బలికె వేఁనుకమఱయున్.

క. నినుఁగన వీపున నానుక
వినుఁబాయక వంగిలించి సేనుండద సి
వెనుకను నిశ్చల మతినై
కొనియాడుము శంభుఁ గోర్కెఁ కొనసాగంగాన్.

చ. అటువలె నుంటివేని జల
జానన, యేనును నాదిభోగిరా
ట్కటకు సుమాకళత్రు శివి
కంధరు సన్నుతిచేసి నీదు ముం
దట నట మెచ్చు చేకొనియు
దక్ వినుము నావుడు నింతి యట్ల కోఁ

గిటుఁ గదియించు భర్గుఁ బొ
కించె శిరస్ఫుర న్మణి యించు నాతఁడున్.

చ. తెఱఁగెకపంబు గ్రొవ్విరుల
తావికిఁ జొక్కిన తేఁటి యట్లు శం
కరుఁ డిలఁ జేఁటియో యనుచుఁ
గామిని జెల్వుట కంధి క (?)
స్ఫురనిభకంధరాయ సుర
పూజితపాదసరోరుహాయ సా
స్వరశశిలోచనాయ పుర
సంహరణాయ నమోనమో యనన్.

సీ. జడదముడు దోలఁ గాడు జాహ్నవిపసదత్తోడ
మే సగమున నున్న మలఁత తోడ
ప్రక్కలఁ బ్రకటించు ప్రమథవర్గముతోడ
జయపెట్టు దేవతాసమితితోడ
బాగడెడు బ్రహ్మలపునుకపేరుంతోడ
నటన మిన్నందన నందితోడ
గాలిచే నల్లనఁ గదలుసొమ్ములతోడఁ
బులితోలుపట్టు దువ్వలువ తోడఁ

బలుపుమిగిలిన వలపు విభూతితోడ
మహిమ దళుకొత్తు రుద్రాక్షమాలతోడఁ
ప్రేమ్ము నొదవు చంద్రఖండమ్ముతోడ
నమరి సర్వేశ్వరుండు ప్రత్యక్షమయ్యె.

క. మెచ్చితి మల్హణ, కోరిక
నిచ్చెద నేమైన నడుగు మిహపరములలో
నిచ్చకు వచ్చిన విన్నపు
వచ్చిన నెచ్చెలివి నీవు నా కెన్నంగన్.

వ. అనుటయుఁ గనకపుష్ప ప్రణామంబు లాచరించి యిట్లనియెః

సీ. పూజింతుఁ బుంగవపుంగవకేతను
　　నర్చింతు మారుతాహారహారు
వర్ణింతు నాత్మీయ వామాంగ వామాంగు
　　భజియింతు నిర్జితబాణబాణు
వినుతింతు శరశుభ్రవిగ్రహావిగ్రహు
　　భావింతు శతకోటిభానుభాను
నుతియింతుఁ బదపద్మనతజంభభంజను
　　మది సంస్మరింపుదు మారమారు

నంతకాంతకు నేప్రొద్దు నాశ్రయింతుఁ
గరము వేడ్క నుపాసింతు శరధిశరధి
లీల సేవింతు హరినీలనీలకంఠ
నెలమి నినుఁ గొల్తు భువనత్రయాశు నీశ.

క. భేశ వృషభేశ కాశా
కాశధునీసుప్రకాశ గౌరాంగునకున్
కేశవనుతునకు నంబర
కేశునకును శరణు నీకు గిరిజాధీశా!

క. పాటలపాటలమకుటుని
శాటునకున్ గలుషజలధిజంఝాటునకున్
శాటీకృతమదకరటిని
శాటననవచర్మునకును శరణము నీకున్.

క. ఖండశశిఖండమౌళికి
నండజకేతనముదాంచ జాండావళికిన్ (?)
కుండలిపరివృతవిలస
త్కుండలికిని శరణు నిఖిలగురునకు నీకున్

క. ఈపుష్పగంధిఁ గాముక
మేప్రొద్దును ప్రమథవరుల నీక్షింపుచు ని

శ్రీపాదపంకజంబుల
నేపారఁగఁ గొల్చుభాగ్య మీవే నాకున్.

వ. అనుటయు సద్దేవదేవుం డతనిం గారవించి
యభీష్టంబు లొసంగి తజ్జనకజనయిత్రులకు
బుష్పగంధి జననికిఁ గెలికీరంబునకుఁ గైవల్యం
బొసంగి యీచరిత్రంబు విన్నవారలకు భోగ
మోక్షప్రాప్తంబులు గలుగంజేయుమఁ బార్వతీ
సమేతుండై పరమేశ్వరుండు ప్రమథగణం
బులు గొలువ రజతాచలంబున కేఁగి వినో
దించుచునుండె నంత:

క. ఈమాహాణచారిత్రముఁ
బ్రేమంబున వ్రాయఁజదువఁ బేరొ్కనమనుజుల్
కామితసుపుత్రపౌత్ర
శ్రీమహితైశ్వర్యములను జెలఁగుదు రర్థిన్.

ఉ. మందరధీర ధీరకవి
మానితనిర్మలకీర్తిమల్లికా
సుందరకంద, కందళిత
శుద్ధమనఃకృతపార్వతీశ పై

నందనపూజనస్తవ జ
నస్తవనీయుడయాకులాశయా
స్పందితదివ్యముఖ్యగుణ
బంధుర బంధురమావిధాయకా.

క. రామామాత్యకుమారక
సోమాంబాగర్భసింధుసుగుచిరసోమా
రామాజనమానసగతి
కామాధవ విస్మయాంచితకాంతిప్రకాశా!

మాలినీ. శరధినిభగభీరా శత్రుగర్వాపహారా
నిరుపమగుణహారా నీతిమార్గప్రచారా
పరిజనపరిచారా బంధురశ్రీవిహారా
సురగిరివరధీరా సోమమాంబాకుమారా.

గద్యము

ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిమిత్ర సోమయామా
త్యపుత్త్ర సరసకవితాధుర్య యొజ్జియనార్య
ప్రణీతంబైన మలహాణచరిత్రం బను మహా
ప్రబంధంబునందు సర్వంబును ద్వితీయా
శ్వాసము.